

DET NYE LIV

RONALD FANGEN

Syndefald. Skuespill	1920
Fienden. Skuespill	1922
Den forjættede dag.	
Skuespill	1926
Tegn og gjerninger. Essays	1927
Nogen unge mennesker.	
Roman	1929
Erik. Roman	1931
Duel. Roman	1932
En kvinnes vei. Roman ..	1933
Dagen og veien. Essays ..	1934
Mannen som elsket rett-	
ferdigheten. Roman	1934
En kristen verdensrevolu-	
sjon	1935
Som det kunde ha gått.	
Skuespill	1935

RONALD FANGEN

DET NYE LIV

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO 1935

ÅTTENDE TUSEN
COPYRIGHT 1935
BY GYLDENDAL NORSK FORLAG
PRINTED IN NORWAY
LIE & CO.S BOKTRYKKERI
OSLO

FORORD

Jeg har fått mange opfordringer om å utgi noe av det jeg har talt i det siste år om religiøse spørsmål. Jeg gjør det i denne bok.

Jeg har også skrevet noen helt nye ting. Alt sammen er skrevet ut fra den religiøse situasjon vi er i nettop nu, og ut fra det religiøse utviklingsstadium jeg selv befinner mig på. Det vil kanskje være til glede for dem som befinner sig på noenlunde det samme stadium, og forhåpentlig ikke irritere dem som er kommet lenger og meget lenger.

R. F.

DET NYE LIV

For gymnasiaster og studenter på Strand ved Sandefjord.

Når kristne snakker om et nytt liv, da snakker de om et liv som er skapt av Gud, holdes ved like av Gud og fører til Gud. Vi snakker altså ikke om våre egne forsetter. Vi snakker overhodet ikke om vår egen idealisme, kraft, evne til fornyelse. Det kristne liv er noe som *vi får*. Vi skaper det ikke. Gud gir oss det.

Men like sikkert er det at vi snakker om et *liv*. Vi bruker også andre ord i det religiøse sprog. Vi bruker ordet *tro*. Vi snakker om rettferdiggjørelse ved tro. Vi snakker om det kristne *håb*. Men en tro som ikke gir oss del i et nytt liv, er en død tro. Jesus sier at den som tror på mig, har det evige *liv*. Troen er et livs-samfund med ham, vår frelser. Og det kristne håb er bare en talemåte, hvis det ikke gjelder håbet om fullkommengjørelse av det nye liv. Det kristne håb ligger i det Paulus uttrykker slik at han som har begynt den gode gjerning i eder, skal også fullføre den inntil «Jesu Kristi dag». Vi håber på fullkommenhet. Vi håber på gudsrikets endelige seier. Her ser vi som i et speil, sier Paulus, men der skal vi se øie til øie. Det er vårt håb. Dette håb er ikke noe vagt og ube-

stemt utenom oss og bortenom døden. Det er ikke et håb om at noe skal begynne da som vi ikke har anelse om nu. Det er ikke et håb om at noe skal komme til oss da som vi ikke har del i nu. Det *er* begynt. Og vi har del i det nu — så sant vi har fått det nye liv. Gudsriket som Kristus taler om, «er inne i eder», og den som tror på mig, *har* det evige liv. Her og nu begynner det nye liv som har evigheten i sig.

Det er et liv og ikke en lære vi får del i. Læren er en formulering av dette livs lover, en bestemmelse av dets art og innhold. Læren har fått uttrykk som ofte er dunkle, utilgjengelige for fornuften, ufattelige, paradoksale, likefrem meningsløse for dem som betrakter det hele utenfra. Man må leve sig inn i det. Man må oppleve læren. Derfor gjelder det å begynne med livet. Ellers stenges man gjerne av læren.

Og det er et *nytt* liv. Jesus snakker ofte om hvor revolusjonært det er. Han snakker om å vende om, å opgi alt og følge ham. Han bruker et enda mere radikalt uttrykk. Han sier til Nicodemus at man må fødes på ny for å se Guds rike. Materialistisk rystet i fornuften, men avdempet skeptisk i uttrykket innvender den lærde Nicodemus at han ikke forstår hvordan det kan gå for sig; — kan man som gammelt menneske en gang til komme inn i moders liv og bli født på ny? Men Jesus fastholder suverént uanfektet sitt uttrykk: uten at nogen fødes på ny av vann og ånd kan han ikke komme inn i Guds rike. Og i det samme øieblikk beskriver han det som samtidig en håndgripelig og ufattelig ting, en realitet og et myste-

rium med et genialt billede. Vinden blåser dit den vil, og du hører den suser; men du vet ikke hvorfra den kommer og hvor den farer hen; således er det med hver den som er født av ånden.

Altså: Til den grad nytt er dette liv. Paulus bruker også uttrykket omvendelse. Og han bruker et annet som sier det samme: han snakker om forvandling. Han sier at det gamle er forbigangent, alt er blitt nytt.

Jeg nevner alt dette innledningsvis så utførlig fordi det er nyttig å slå fast at Kristus og hele det nye testamente uttrykkelig beskriver kristendommen som et liv og et nytt liv for hvert enkelt menneske. Dere vil møte dem som bestrider det. Jeg skal snakke litt om det siden.

Nu vel. Vi kan og vi skal se hvad Bibelen sier om det kristne liv. Men hvad kan vi selv si om det? Hvad er vår egen erfaring? Hvordan er det å forsøke å leve et kristent liv fra dag til dag? La oss forsøke å snakke konkret og realistisk.

Mange vil si: det er et vanskelig liv. Mange vil si: det er et herlig liv. De fleste av oss som kaller oss kristne, vil hverken si det ene eller det annet, eller vi vil si begge deler, og i hvert fall vidne at noe annet liv kan vi ikke tenke oss å leve. Men her vil jeg straks si en ting som kan lyde både hårdt og desillusjonerende. Ingen har lovet menneskene en ublandet lykkelig og lettvinnt tilværelse. Heller ikke Kristus. Aller minst han.

Den som bedømmer livet fra synsvinkelen lettvinthet og behagelighet, gjør best i å holde sig borte fra kristendommen. Den lover menneskene fred, men en fred som ikke har det ringeste med døsighet og slapphet å gjøre.

Det første kristendommen utretter i oss er noe meget ydmykende og ulystelig: den skaper syndserkjennelse. Det er en prosess som foregår ytterst forskjellig for hvert menneske som oplever den. Enkelte vet godt om at de er syndere. Andre kan slett ikke gå med på det, men opdager kanskje til slutt med møyie en eller et par synder, — og forstår ikke at selvrettferdighet er den avgjørende synd, fordi den stenger mennesket fra Gud.

Syndserkjennelse, ydmykhet. — Det er det menneskelige grunnlag for det kristne liv. Bare det grunnlag kan Gud bruke og bygge på. Det er mere enn en talemåte at det kristne liv er et liv i og av Guds nåde. Det er en realitet, for mange en avskyelig ting, for den virkelige kristne hans eneste glede og håb, årsaken til hans tillit og fortrøstning.

Vi kan ikke legge nok vekt på dette. Jeg har følt det slik at det vesentlig er om dette jeg skal tale.

Det er nemlig så lett å ta feil og gå vill. Det er lett å begeistre en ungdom som livet ennå ikke har slått ned og skuffet altfor grusomt, — begeistre den ved å fikse idealer og appellere til dens mot og kraft. Man peker på de kristne idealer som ganske riktig er livets høieste. Og begeistret sier den unge: her vil jeg være med, jeg tar fatt straks, det er strålende og det skal gå strålende. Så går det kanskje ikke så strålende. Tvert

imot kan det ofte gå riktig galt. Man sier: jeg orker ikke. Det er for store krav. Man stirrer og stirrer på sig selv og liker sig ikke. Man opdager at man hadde det bedre før. Da kunde man ta livet som det kom. Og det blev ikke noe pinefullt misforhold mellem en selv og uopnåelig krav og mål. Man skulde ikke prestere noe uoverkommelig.

Og her er vi da ved den avgjørende ting: Det er ikke vi som skal prestere noe. Det religiøse liv er ikke en prestasjon av oss. Det er Gud som presterer noe. Det er han som handler. Det er han som frelser. Han tilgir. Han opreiser. Han utvikler. Han opdrar oss. Han slipper oss ikke. Han har satt oss et evig mål hos sig. Han har elsket verden slik at han gav sin sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, skal finne veien og få det evige liv. Derfor er det bare én vei, én sannhet, ett liv, og det heter ikke oss selv, men det heter Jesus Kristus.

Betyr da dette rent praktisk at det ikke kreves noe av oss? Langt ifra. Men det som først og fremst kreves, er at grunnlaget alltid er i orden og alltid så lenge vi lever forblir det samme, — hver dag på ny: syndserkjennelse, ydmykhet. Vi vil aldri komme lenger enn dit. Den kristne bønn vil alltid bli: Gud være mig synder nådig. Og den kan aldri bli: takk for at jeg ikke er som andre mennesker.

La oss ikke gjøre det lysteligere enn det er: sorgen over synd vil alltid være det ene av grunnelementene i det kristne liv. Uverdig er jeg, Herrel

Det lyder lite lystelig, men tenker vi efter, får vi efter hvert en dypere innsikt i menneskers sinn og liv, basert på selverkjennelse, forstår vi at det først for alvor vilde være fortvilet hvis det ikke var nettop slik. Var det utelukkende oss det kom an på, vilde vi være religiøst og moralsk overanstrengte nesten før vi kom i gang med det nye liv. Vi treffer av og til slike religiøst og moralsk overanstrengte mennesker. De har det vondt. Og de lever i en stor fare. Er man silstrekkelig overanstrengt, må man gi op. De som på denne måten har forsøkt å forsere kristendommen og som ganske naturnødvendig har gitt op, de har vanskelig for å komme tilbake. De skyr ilden som efter ordsproget det brente barn gjør det. De har forsøkt å løfte sig selv efter håret, og de vet med sikkerhet to ting: at det gjorde vondt og at det allikevel ikke lyktes. De har foretatt en kristen ørkenvandring.

Hele det kristne liv vilde tørke ut for oss alle hvis der ikke var en kilde. En evig kilde. Et levende vann. Syndsforlatelsen. Kristi kors. Uverdig er jeg, Herre. Men du er nådig. Jeg kan ikke løfte mig selv. Men du kan løfte mig. Jeg faller. Men du reiser mig op igjen og «læger mine sår». Jeg kan ikke skape nytt liv i mig selv av mig selv. Men du kan skape det. Slik sang Nordahl Brun:

«Forny ditt liv i mig
at jeg må se ditt rike».

Dette er daglig syndserkjennelse. Det er kristen ydmykhet og den driver mennesket til det som er forutsetningen for hele det kristne liv og som Luther kalte

den daglige omvendelse. Aldri ferdig. Aldri sig selv nok. Hver dag like avhengig av og higende efter Guds kjærlighet og kraft, — det er det avgjørende element i det kristne liv. Av Gud. Ved Gud. Til Gud.

Vi *er* ikke forvandlet. Vi forvandles. Og trenger alltid forvandling.

Slik vil det alltid bli, men det vil ikke si at man står stille og livet igjennem uforanderlig er det samme. At det ingenting skjer. Heller ikke vil det si at vi ikke kan og skal gjøre noe.

La oss først snakke litt om hvad det er som skjer.

Det som vesentlig skjer er nesten unddratt vår kontroll. Det hender at vi slett ikke ser det. Og det hender at vi slett ikke forstår det selv om vi både ser det og føler det. Det skjer noe i oss og med oss, vi kjenner det som liv, uro, undring, glede, kjærlighet, sorg, mismot, — veksttegn, livssymptomer. Men vi kan ikke definere det. Vi kan ikke engang kontrollere det. Først når en tid er gått, ser vi at noe er skjedd. Vi er blitt anderledes. Vi føler at vi er i et nytt livssamfund. Vi ledes. Vi får tillit. Med daglig ny fortrøstning gir vi Gud vår hånd.

Men vi kan også klart se ting som skjer. Hvor mange kan ikke vidne at Kristus har grepet inn i deres liv og helbredet dem. Mennesker har i årevis kjempet forgjeves mot bestemte konkrete synder. Ikke kalt dem synder som oftest; folk tror så naivt på nytten av å kalle tingene noe annet. De har undskyldt sig selv. De har vært medlidende overfor

sig selv. De har til og med kynisk og frekt skrytt av sin elendighet. Men elendigheten var der. De sank. Da har de omsider sett sig selv og sett Kristus og ropt til ham: Forbarm dig over mig. Og *Kristus har tatt deres synd bort*. De har oplevet det mirakel som heter den kristne operasjon.

Det er nåde. Det er store ting. Man kan ikke oppleve noe herligere enn at Gud med ett slag *tar bort* synd, tar bort lysten, trangen. Man er utfridd.

Gikk det alltid slik, var det ingen sak. Da var alle problemer løst. Men jeg tror resultatet vilde bli at det snart ikke fantes noen kristendom på jorden. Når vi har vært på hospital og har gjennomgått en vellykket operasjon, er vi lægen takknemlig, skjønt vi nok knurrer litt inne i oss når vi skal betale honoraret. Vi går ut i livet og er friske, snakker litt om det vi har oplevet — og tenker ikke mere på det, — før vi kanskje nok engang blir syke. Da tenker vi med gru og selvmedlidenhet på lægen og kniven og faren og hospitalsluften. Og nødtvungent legger vi oss dit inn igjen. — Det vilde bli presis slik med Kristus og oss dersom det hele forholdt sig slik at vi kunde gå til ham de ganger det var blitt fullstendig umulig for oss, gjennomgå en operasjon eller kur og dermed være ferdig. Vi vilde glemme ham i lange eller korte intervaller. Og i krisene vilde vi betrakte ham som et nødvendig onde. Stakkars oss, — skal vi nu til den store lægen igjen!

Derfor er det absolutt ingen regel at Kristus en gang for alle tar bort vår synd. Det hender, men det er ingen regel. Og der vil alltid være synd igjen. Der vil alltid

være nok igjen til å nødvendiggjøre et absolutt avhengighetsforhold fra menneskets side overfor Gud. Dette stadige avhengighetsforhold *er* kristendom. Intet annet er kristendom.

Det gjelder for alle mennesker. Det gjaldt til og med den Guds kjempe som het Paulus. «Forat jeg ikke skal ophøie mig av de høie åbenbarelses, er det gitt mig en torn i kjødet, en Satans engel, forat han skal slå mig, så jeg ikke skal ophøie mig. — Om denne bad jeg Herren tre ganger at han måtte vike fra mig, og han sa til mig: Min nåde er dig nok; for min kraft fullendes i skrøpelighet. Derfor vil jeg helst rose mig av min skrøpelighet, forat Kristi kraft kan bo i mig.»

En annen Guds kjempe, Luther, skrev: «Hos mig selv har jeg i sannhet nok og mer enn nok av det som ydmyker mig og lærer mig at jeg ingenting er.»

Jesus selv beskriver det kristne liv som et samfund med ham, forening med ham. «Jeg er vintreet, I er grenene.» Bare i et stadig livssamfund med ham får vi del i hans kraft og fred. «For uten mig kan I slett intet gjøre.»

Slik mottar den kristne daglig det nye liv som en gave. Og, sier Paulus, — «Vi har denne skatt i lerkar (i oss syndige mennesker finnes den) forat den rike kraft skal være av Gud og ikke av oss.»

Det er kristendom.

Men som sagt, dette betyr ikke at den kristne skal være passiv.

For det første: Gud kaller, Guds ånd arbeider i oss, men det blir vår sak å svare. Det virkelig kristne liv begynner når ånden driver oss til å *ville* leve det. Jesus, som har gitt oss så tydelige direktiver for det kristne liv, forklarer stadig at det krever en beslutning. Livet er åpent for alle som vil ha del i det, Guds kjærlighet er der *alltid*. Faderen elsket den fortapte sønn hele den tid han var i utlendighet, ødet sitt gods og hadde det vondt. *Faderen elsket ham*. Det har også sønnen visst et eller annet sted i sin underbevissthet: han hadde sin far. Men for å få forbindelse med ham, oppleve kjærlighetens kraft, for å komme inn i et nytt liv måtte han si: Jeg *vil* stå op og gå til min far. Hvis et menneske lever i den dypeste fattigdom og ikke vet om at han ved arv eller gave har fått en stor kapital som står i banken — da har han sannelig grunn til å være forbitret over at ingen har underrettet ham.

Men vet han om det og gjør ingenting for å få tak på sine midler — vel, så er det hans egen sak: Selv en gave krever så meget av mottageren *at han tar imot den*. Jeg *vil* stå op og gå til min far.

Det hender stadig i evangeliene at når Jesus har helbredet et menneske, da går den takknemlige bort og forteller om det og «utbrer ryktet om ham i hele landet deromkring.»

Det er en ganske naturlig ting. Det er en spontan aktivitet som følger av sig selv. Jeg har oplevet noget stort og gledelig og jeg forteller om det. Jeg vidner. Så naturlig er denne følge av et møte med Kristus at det ikke kan forholde sig helt riktig med ens kristendom hvis man ikke gjerne gjør det. Ved slike spontane,

frivillige vidnesbyrd var det at kristendommen blev kjent. Ved kristne menneskers vidnesbyrd er Kristi rike blitt utbredt i verden.

Kristus befalte sine disipler å vidne. «Også I skal vidne.» Og han sa til disiplene: «Høsten er stor, men arbeiderne er få. Bed derfor høstens herre at han skal sende arbeidere ut i sin høst.»

Det finnes mennesker som oplever gledelige ting og ikke for noen pris vil at andre skal få vite noe om det. Vinner man for eksempel det store lodd i Penge-lotteriet, vil niognitti av hundre mennesker si til sig selv og sine nærmeste: ikke fortell det. Det blir så brysomt og vanskelig. Vi later som ingen ting og har det godt i all stillhet. Det er en typisk menneskelig, d. v. s. en typisk egoistisk reaksjon. Det lar sig ikke praktisere når det gjelder den opplevelse å få del i kjærlighetens evangelium. Man vil og må og skal fortelle om det. Man vil og må og skal dele. Man har fått part i Guds kjærlighet. Og kjærlighet kan ikke stenges inne. Det ligger i dens natur at den må meddeles, skape kontakt. Dermed styrkes og vokser den. Ellers visner den.

Skal vi nu snakke et par realistiske ord om dette, vil jeg si: La oss her som overalt i det religiøse liv vokte oss for det som er obligatorisk, uniformert, likt for alle. Det er ikke sagt at alle mennesker skal stå op på møter og vidne. Heller ikke er det sagt at alle vidnesbyrd skal være dannet over en sjablon. Her kommer man nesten lengst med en negativ formulering: man skal ikke komme med talemåter. Kristne talemåter har skadet kristendommen nesten mere enn noe annet. Man skal bare snakke om det som virkelig betyr noe i ens

kristne liv. Og man skal ikke snakke når man ikke kan gjøre det. Dessuten skal man huske hvad Paulus sier om nådemidlenes ulike fordeling. Noen skal forkynde. Noen skal vidne. Noen skal kanskje slett ikke vidne for store eller små forsamlinger, men bare overfor det enkelte menneske. Det viktigste av alle møter er det mellom to mennesker som i fellesskap vil hjelpe hverandre og finne Guds kraft. Hvor to eller tre er forsamlet i mitt navn, der er jeg midt iblandt dem. La oss be Gud bevare oss for alt uekte. Hans ild skal fortære det.

Vi kan vidne om hvad Gud har gjort for oss, om vår takknemlighet, vår kamp, vår angst og vår glede, vårt håb og vår tro. Men vi skal ikke vidne om oss selv, hvad *vi* har gjort. Vidnesbyrdet går ut fra oss og peker på Gud. Men peker det på oss, er det dødt. Verre enn det: da er det en profanasjon, en synd.

Men altså: det som er konkret, det som betyr noe for vårt liv og for vår tro, det kan og skal vi vidne om.

Men først og fremst skal vi vidne ved vårt liv. La oss endelig ikke sette op noen helgenminer. Jeg sier på ny: Gud bevare oss for alt uekte. Er det kristne liv i oss ekte, så fristes vi ikke til noen form for hykleri. Den bevisst og konsekvent uekte kristne er det ikke lett å begripe. Hvordan holder man det ut?

Men altså *vi tar imot* et kristent liv, en gave. Vi svarer ja. Det er en beslutning. Det er aktivitet. Vi har engagert hele vårt vesen, først og fremst vår vilje.

Vi skjuler det ikke. Vi forteller om det til andre. Vi vidner. Vi deler. Også det er aktivitet.

Er det så alt vi har å gjøre?

Nei. Riktignok møter man dem som sier at vi er bare mottagende, vi *er* frelst én gang for alle og får stadig ny tilgivelse. På tilgivelse må vi leve, for vi faller på ny og på ny og vi kan intet utrette. Om vi også var i stand til å øve gode gjerninger og bli kvitt adskillig synd, vilde det allikevel ikke bety noe for Gud.

Det er farlig tale, — farlig fordi den nettop fornekter det kristne *liv*, veksten, helliggjørelsen. Det er sant at vi ikke kan opnå fullkommenhet av vår egen kraft. Men det er like sikkert at vi som Paulus sier det, skal «hige derefter». Det heter greit og klart, ikke til å komme forbi, i Hebreerbrevet: «Jag efter fred med alle og efter helliggjørelse; for uten helliggjørelse skal ingen se Gud.»

Det er formet som et bud, men hemmeligheten med det ekte kristenliv er den at det blir en trang. Alt i Guds verden er frivillig. Alt skjer av indre nødvendighet. Vi ber Gud ikke bare om tilgivelse, men om vekst og seier og frihet, — ikke for Guds skyld, for å tilfredsstille ham, men for vår skyld, for å føle at vi er i «nådens stand», fordi vi ser at synden er vår fiende, fordi vi erkjenner og erfarer på oss selv at synden kveler livet, stanser oss, stenger oss, at dens lønn er døden. Nordahl Brun skriver i den samme salme jeg citerte:

«Ei nogen syndig lyst
nu lenger er din venn.»

Det er godt. Det sier presis det riktige. Synden er i oss, men den er ikke vår venn. Vi vil kjempe mot den.

Og la ingen få oss til å tro at det er unødvendig og

uivesentlig. Jesus stillet kravene høit, så høit at ingen kan nå dem, men også så sterkt at ingen skal kunne glemme dem. Han sa: vær fullkomne. Og han sa: gå bort og synd ikke mere. Begge deler er umulig for oss. Men begge deler forplikter oss.

La ikke oss forsøke å måle forholdet mellom Guds vrede og Guds kjærlighet. Vi er ikke i hans råd. Derfor har vi heller ikke noe med å dømme andre. Vi kan hate synden, men vi skal elske syndere. Deri skal vi skille oss fra dem som ikke har det kristne liv: de hater som oftest syndere, men elsker synden. De bekjemper mennesker, men ikke tingen.

Helliggjørelse er Guds gave til oss. Den er pantet på den fullkommenhet, den fred over enhver forstand, som Kristus har lovet oss og betalt for oss. Trangen til å komme ut av synd er en nåde. Den er beviset på at vi er kommet inn i selve livet, at vi har funnet og bøiet oss for livsfyrsten, at vi kan «gå til paradiset med sang,» at vi skal få se Gud. «Intet urent øie skal se Guds hellighet.» Vi må helliggjøres.

Kristus elsket syndere og kjempet mot synden, mot det onde inntil døden, ja korsets død. Derfor er korset syndens dom. Og har vi livssamfund med Kristus, da har vi, sier Paulus, også samfund med hans lidelser. Bare når vi har samfund med Kristi lidelser får vi del i hans seier. Sorg over synd er kristen smerte. Kampen mot synd er en del av kristent liv.

Ennu en ting: de kristne utgjør et samfund med Kristus og med hverandre. De kristne er i verden og har

sin opgave i verden. Den som har fått del i det kristne liv, vil arbeide for den kristne opgave. Og nu skal vi tenke på hvor ofte Jesus snakket om sin opgave og disiplenes vidnesbyrd overfor verden. Verden skal kjenne at I er mine disipler, sier han. Ve oss kristne om verden ikke kan kjenne at vi er Kristi disipler. Forsoner vi oss med vår egen synd og med synden i verden, kan verden aldri kjenne at vi er Kristi disipler.

Altså: vi skal kjempe mot synd. Er da dette et bud, et krav? Nei, det er på ny en trang, en frukt av det nye liv. Der var intet nytt liv hvis ikke den trang vokste frem hos oss.

Og så til slutt: Hvordan bekjemper vi synd?

Svaret er først og sist: ved å holde sig i samfund med Kristus, ved daglig å søke Guds ledeise, ved å ta imot og på ny ta imot. Daglig overgivelse, daglig omvendelse. *Da drives de onde ånder ut.* Og det er veien. Prosessen er at vi fylles med nye ting, med nytt liv, ikke at vi vedblir i det gamle på en litt annen måte.

Og her skal vi dra nytte av kristen erfaring. Jeg skal nevne et par ting:

Søk det kristne samfund! Eller rettere sagt: skap det! La Gud forme det slik som han ser at dere trenger det. Hver ny tid får sitt kristne samfund skapt av særlige behov og særlige opgaver. De kristne skal holde sammen for å styrke hverandre og for å øke hverandres evne til å vinne mennesker for Kristus. De skal «oppløde hverandre til kjærlighet og gode gjerninger» (Hebr. 10. 24.). Det er mange som sier: hvil-

ken gruppe skal jeg tilhøre? Svaret blir ofte: be Gud om kraft til å skape en gruppe. Sky det jeg vil kalle den fromme egocentrisitet. Stirr ikke for meget på dig selv. Når man har det vondt og er nedfor, er det ofte et ypperlig middel i all enkelhet å forsøke å gjøre noe godt, å tenke på andre, å be om en oppgave. Slik fullbyrdes Guds kraft i skrøpelighet. Den fromme egocentrisitet er selvmedlidende. Og den er sentimental. Og den er blind. Vi har alle utallige sentimentale, selvmedlidende muligheter. Bekjemp dem! De er en av våre farligste fallgruber. De er fint påklædde forriddere for de grove synder.

Vær opriktige! Jeg mener ikke opriktige angående andres synder. Det er ukjærlig. Den kristne kjærlighet eier blandt annet takt. Den krenker ikke unødig. Jeg mener opriktig angående oss selv. Heller ikke det mener jeg slik at vi skal gå omkring og vrenge oss ut for mennesker. Men slik at vi ikke skal lyve — heller ikke de fromme løgne. De fromme løgne bevirker til slutt at vi hverken tør eller kan se verden som den er.

Og her er vi ved noe avgjørende. De kristne må være realister, — eller rettere sagt: de må bli det. Kristendommen er ikke flukt fra verden, men liv i den. Vi hadde ingen kristendom hatt dersom Gud ikke var steget ned i den. Han kom *til* verden. Han vendte sig ikke fra den. Ikke som verden gir, gir jeg Eder, sa Kristus. Men det var for verden han gav sig selv. Og disiplene skulde være i verden oprettholdt av Kristi kraft. All verdensflukt som *program* er ukristelig. Vi kan av og til trenge den som hvile, men bare for å få kraft til å fortsette i verden, *med* synden, *for* Kristus, ledet

av Guds levende ånd. De unge som nu bekjenner Kristus, vil få store, overveldende store kristne oppgaver i denne verden. Mange nye vil melde sig. Den blinde, selvmedlidende, sentimentale kristne duer ikke. Ild er jeg kommet for å kaste på jorden, sa Kristus. Han trenger en ungdom til å kaste ilden som fortærer, lutrer og herder. Men først må den brenne i dem selv.

De kristne har ofte ment og sagt at verden lokker, er farlig, derfor må vi sky den. Skinnet, overflaten lokker ofte; det er riktig. Og vi lokkes på grunn av oss selv. Men kuren er ikke å drikke verden om eller å flykte fra den. Kuren er en stadig dypere virkelighetserkjennelse. Hvad der bor i synden kan enhver se som vil. Ser vi dypt i verden, da må den utlevere sin dystre hemmelighet: sin tomhet.

La oss ikke dømme forat vi ikke skal bli dømt. Vi hjelper ingen ved å dømme dem. Blir vi forskrekket, støter vi folk fra oss. Forstår vi, føler vi det store fellesmenneskelige ansvar for *all* synd, for *alle* syndens former, da kan Kristus bruke oss til et virkelig klinisk arbeide. Da økes vår tro.

Ja, slik kan vi fortsette med vise råd. La oss gjøre det. La oss ikke gjøre det. Og med alt hvad vi sier og vet og forstår, kommer vi til kort. Vi blir alltid mesteren uverdige. La oss ta ett ord med til trøst: «Er vi troløse, så er han trofast, for han kan ikke fornekte sig selv.»

Han kan ikke fornekte sig selv, for han er kjærlighet. Kjærlighet er hans våben i all verdens ondskap.

På grunn av den får vi det nye liv. Og det nye liv er delaktighet i hans kjærighet. Der er hemmeligheten, kraften. Han elsket oss først. Og det kristne liv er i en sum, det har han selv sagt, å elske — Gud og mennesker. Å elske livet i Kristus. Det avgjørende er at vi i all vår elendighet alltid kan svare ham som Peter svarte: «Herre, du vet alle ting; du vet at jeg har dig kjær.»

FELLESSKAP OG ENHET

I Engelbrektskyrkan, Stockholm, og Johanneskyrkan, Helsingfors,
mai 1935.

Som enkeltvesener fødes vi mennesker til verden, og ensomme forlater vi den. Som individer er vi skapt og skal vi leve. Men på reisen mellom vår vugge og vår grav får vi med mange andre mennesker å gjøre. Forholdet til andre mennesker er for oss alle et problem, som vi ikke slipper fra.

Menneskene forsøker å løse det på forskjellig måte eftersom tidene skifter. Når menneskehetens vei er vid og rummelig, dyrker man gjerne en utpreget individualistisk menneske- og samfundsopfatning. Det er god plass for oss alle, ingen utpregede vanskeligheter krever at vi samarbeider ut over det rent selvfølgelige; et dypere fellesskap er unødvendig eftersom vi ikke har noen påtrengende følelser av felles skjebne.

Men når menneskehetens vei snevres inn og vi får det vi kaller dårlige tider, «kriser», dype konflikter, da opdager individene hverandre på en ny måte, de tvinges sammen. De forstår at uten et virkelig fellesskap kan de ikke løse sine problemer. Ja, de opdager til sin forundring at deres egentlige problem er at de ikke har noe virkelig fellesskap.

Når tidene plutselig svinger fra individualistisk til

kollektiv menneskeopfatning og samfundssyn, inntreffer det uundgåelig krampaktige foreteelser. Man skal skape fellesskap for enhver pris og på en hvilken som helst basis. Det som igår var en dyd, proklameres idag som en forbrytelse. I hysteri, i panikk roper menneskene på fellesskap — fellesskap for enhver pris!

Da opdager man at fellesskap er ikke noe man uten videre kan skape på rent mekanisk vis. Det opstår ikke ved hjelp av proklamasjoner. Det flykter for alt som heter tvang. Det faller plutselig og hjelpeløst sammen hvis det er basert på uekte verdier, på uegentlige verdier. Ja, det viser sig til vår forundring at intet er så vanskelig å opnå som et reelt, sterkt, levende fellesskap mellom menneskene.

Vi begynner å spørre oss selv: Hva er til syvende og sist fellesskap. Vi kjenner ordet, vi vet hva det betyr — men hva er det, hvordan får vi det, — plutselig spør vi også i en slags forferdelse: hvor meget krever det *av mig*?

Spørsmålet om fellesskap blir dermed på den ubehageligste måte et personlig spørsmål. La oss se litt på det nu før vi går videre.

Fellesskapets strenge lov får vi best erfaring om når vi oplever at vi lider fordi en annen lider, at vi får det ubehagelig fordi en annen har gjort noe galt. Det hender at vi erfarer det på en ennu mere grusom måte: vi ser at vi selv påfører andre store lidelser. Vi kan ikke avgrense konsekvensene av våre handlinger til bare å gjelde oss selv. Noen mennesker har så stort

felleskap med oss at det vi gjør og vår egen individuelle skjebne har avgjørende betydning for dem.

Gud skje lov — vi erfarer også denne fellesskapets lov på en lykkelig måte, vi føler dets kraft, det kommer til oss som en gave. Intet menneske er vel så fatig at det ikke har oplevet denne dype samhörighet med mennesker.

Da vet vi også noe om dette egentlige fellesskaps natur. Vi vet at det går langt dypere ned enn til menneskers rent ytre forhold og skjebne. De ytre forholdene har bare betydning for så vidt de bestemmer et menneskes indre tilstand. Den er bestandig det avgjørende. Fellesskapets lykke og kraft avhenger av de enkelte menneskers lykke og kraft, av deres kvalitet, deres måte å reagere på, deres evne til å tåle både medgang og motgang, deres mot, hele deres holdning. Det virkelig levende fellesskap er helt og holdent avhengig av hver enkelts sjelelige og moralske konstitusjon og vilje. Først når det er klart, kan fellesskapet utvikle sin kraft: komme med hjelp når en er svak, såret, lidende, som de helbredende blodlegemer strømmer til det sted hvor kroppen er såret.

At dette er riktig vet vi fra all vår erfaring om intimt fellesskap — i familien, i forholdet til det menneske vi elsker, i vennskap. Der gjennomskuer vi lett alt fusk. Der lar vi oss ikke avspise med ytre ting; — det er de indre, forpliktende ting vi spør efter. Skjønt det jo ikke lar sig nekte at de fleste mennesker som en dyd av nødvendighet er blitt temmelig nøisomme også her.

Og når det gjelder det større fellesskap, mener vi

uvilkårlig at det får være nok når vi yder de mest lettvinde ting. — Selv dem yder vi som oftest med ulyst, og vi vil gjerne ha dem redusert til det minst mulige. Det moderne menneske betrakter gjennomgående alt større fellesskap som et nødvendig onde. Hans vesentlige bestrebelser går ut på å sikre sig selv størst mulig velvære og selvstendighet. Han oppfyller sine sociale forpliktelser uten synderlig glede. Han ser på utviklingen i verden med forferdelse og skjeller de styrende ut for kjeltringer og udueligheter, notabene: hvis han lever i et land hvor han overhodet har frihet til å ytre sig. Men det faller ham sjelden inn at han selv har noe med det å gjøre — langt mindre at han er medskyldig i den elendighet som forferder ham.

Det er ikke det ringeste underlig at han ser slik på det. Vi er opdratt til å kreve uten å gi. Vi er likefrem trenet op til å være forurettet, til å se andres feil, til å fråtse i negativ kritikk. Vi mestrer den kunst med overlegenhet. Vi tror at negativ kritikk er en positiv handling. Vi innser ikke at det er en uvital form for selvhevdelse, et ledd i den lange kjede av likefrem systematiske irritasjoner som utgjør vårt daglige liv, som gjør vårt klima koldt, vårt sinn sterilt og som undergraver alt levende fellesskap.

Vi er opdratt til det, for vi er opdratt til å betrakte oss som centrum i tilværelsen. Vi har lært at vi er gode. Av den grunn hater vi selverkjennelse. Vi har fått til givendes gjennom psykologi og sociologi utallige undskyldninger for oss selv, våre feil og nederlag. Vi er blitt forgitt med politiske partiers og demagogers

smiger og løfter. Vi lokkes hit og dit. Vi er så verdifulle og så uundværlige. Vi er guder, forkynner de dristigste politiske menneskefiskere. Vi er snilde, gode, kloke, sterke, herlige.

Men når fellesskapet av disse gode, sterke, herlige mennesker er så dårlig, da er det adskillig som taler for at det til tross for all fortrefeligheten må være noe i veien med disse enkelte storslagne menneskene. Det har ofte forundret mig at folk ikke blir lei av den politiske smiger, demagogenes menneskefiskeri. Riktignok er vi glad i smiger og riktignok frykter vi sannheten om oss selv, derfor også all virkelig selverkjennelse, — men allikevel: vi vet jo at all den smiger og alle disse forespeilinger er usannferdige. Det beste kriterium på sannheten i Kristi forkynnelse er kanskje det: at han ikke smigrer oss. Kom man så langt at ungdommen, som alle kappes om å vinne, så med mistenksomhet på alle dem som smigrer den og bare appellerer til en *del* av mennesket, — ja, som simpelthen forkynner at de menneskelige egenskaper og funksjoner er løsrevne foreteelser — da vilde verden øieblikkelig forandres. Da vilde vi gjennom alle verdens hesblesende røster på ny høre den gode hyrdes stemme, skjønt den er streng i sin mildhet og skjønt den ikke ber om en del av oss, men om alt i oss, hele vår personlighet — ikke engang om interesse og sympati, men om fullstendig overgivelse. Det er den stemme *som taler sant*. Derfor er det også bare den som skaper kraft og ånder trøst.

«Mellem alle verdens røster
ene din er den som trøster.»

Noe av det første denne røst forteller oss, er at i *hans* fellesskap er alt avhengig av *min* overgivelse, *min* holdning, *min* innsats — av mig. Vi får bekreftet en lov hvis gyldighet vi har sett i de intimeste menneskelige forhold, men som vi ikke har villet bøie oss for i det store fellesskap: den at vi ikke kan få mere enn vi gir — og selv om vi får meget mere nytter det ikke, tvert imot: det skader oss. I Gudsriket gjelder det med ubetinget gyldighet at det ikke nytter å fuske. Fusk er det samme som død. Med nådeløs kraft lyder den gode hyrdes stemme: Søk *først* Guds rike og Hans rettferdighet — så skal alle disse andre ting tillegges Eder. Søk *først* Guds rike. — Og dette Guds rike er inneni Eder. Inne i oss. Det må skapes i mig. Jeg må forvandles, det vil si: jeg må opgi min egocentrisitet, jeg må overgi min vilje til Gud. Det er begynnelsen. Så fortsettes og fullføres verket av Ham som har begynt den gode gjerning i oss.

Men altså: her må alt begynne. All kristendom begynner her. Vi har alltid visst det. Allikevel virker det underlig, nesten fremmed på mange når det kommer en stor religiøs bevegelse og sier denne enkle ting: det begynner med omvendelse, livsforvandling. Er grunnen den at mange av oss mente det kunde klare sig med litt mindre? Det måtte være nok med vår interesse, vår velvilje, med fjerdeparten, kanskje halvparten av oss? Kristus har aldri lært oss det. Og Oxfordbevegelsen som i ett og alt søker tilbake til den opprinnelige kristendoms klare og enkle direktiver for kristent liv, forkynner som Mesteren selv: Omvend Eder. Følg Kristus. Det skjer først når jeg sier:

jeg *vil*. Hva vil jeg? Gi Gud min vilje. Det var intet annet som skjedde med den fortapte sønn. Han sa til sig selv:

Jeg *vil* stå op og gå til min far.

Det kristne fellesskap er som Grundtvig sier, bygget av «levende stener» — av mennesker som har overgitt sitt liv til Gud. Og dette fellesskaps lykke og kraft er bare avhengig av en eneste ting. Det er ikke en ytre og åpenlys ting. Det er ikke høikonjunkturer, gode tider, medgang eller motgang. Det er ikke tilslutning, mange folk i kirkene — eller mangel på tilslutning. Det kristne fellesskaps kraft beror på hvor ekte og hvor ubetinget hver enkelt kristens daglige overgivelse til Gud er. De ytre og åpenbare brist og feil og utilstrekkeligheter er *alltid* symptomatisk for indre svakhet. Og denne indre svakhet kommer *alltid* av at vi ikke helt og holdent søker samfund med Kristus, ikke i ubetinget lydighet søker Guds ledelse.

Er nu dette kriteriet — hvilken diagnose kan vi da stille når vi ser på den religiøse situasjon, det kristne fellesskap slik som det arter sig idag?

Men før vi svarer på spørsmålet — og man svarer kanskje best ved å komme med en rekke andre, direkte spørsmål, — la oss tenke på det kristne fellesskaps betydning. Derpå skal verden kjenne at I er mine disipler, at I har innbyrdes kjærlighet, sa Kristus. Det er store ord. Opriktig talt: må vi ikke si at det er *forferdende* ord? Det kristne fellesskaps oppgave og betydning er å vise verden, alle de tusener og millioner som ikke tror, at vi hører Kristus til, at vi bekjenner

Ham, både med vår munn og vårt liv. Det kristne fellesskap skal være et bevis for Kristi realitet og kraft — det skal vidne om Ham og dra mennesker til Ham.

Altså nytter det ikke å si: i det religiøse liv er det bare Gud og mig. Det er Gud og mig og mine medmennesker. Det er fellesskapet mellom Kristus og mig — men som en nødvendig følge av det, også fellesskapet med alle dem som tror, — et fellesskap som i kristen kjærlighet skal virke videre også til alle dem som ikke tror. Også her er Oxfordbevegelsen klar og kraftig — og i overensstemmelse med oprinnelig kristendom: uten et levende kristent fellesskap er vi ikke riktige kristne. Kjærlighet meddeler sig, kan ikke stenges inne uten å visne eller forgiftes. Har vi Kristi kjærlighet, *må* den meddele sig, ytre sig i trang og vilje til kristent samfund og fellesskap. Hvis ikke visner den og driver oss inn i ufruktbar isolasjon. Men i et levende kristent fellesskap og i aktivt kristent arbeide styrkes og vokser den. De fleste verdier i denne verden lyder den samme lov som de døde ting vi samler på og elsker så høit: de slites i bruk. De verdier Kristus gir oss, lyder en annen lov — de fornyes jo mere vi bruker dem og sliter på dem.

Og opgaven står der: ved innbyrdes kjærlighet skal de kristne i fellesskap vise at de er Kristi disipler. Det er med andre ord den altavgjørende kristne oppgave.

Hvordan stiller vi oss til denne oppgaven?

Her er noen spørsmål:

Når var vi sist villig til å opgi noe av vår forfengelighet og påståelighet til fordel for det levende kristne fellesskap?

Hvor lenge er det siden vi tenkte og handlet direkte ukjærlig mot kristne mennesker vi ikke umiddelbart kan like?

Hvor lenge er det siden vi overgav til Gud alle våre antipatier, mest elskede fordommer, bad ham ta dem bort hvis de lammet oss i arbeidet for hans sak?

Hvor lenge er det siden vi tilgav noe som det kostet dyrt å tilgi? Og spurte: hvor ofte skal jeg tilgi min bror? Når deltok vi sist i det kristne sladder? Er vi villige til å opgi vår mistenksomhet overfor andre?

I det hele tatt: når var det sist *jeg* og *jeg* — uten vilje til, uten tanke på hvad som er Guds sak og kristent fellesskap?

Det er enkle og banale spørsmål. Men jeg vet fra mig selv at det er en forferdelig realitet i dem. Aldri kommer vi forbi dem. Ikke en eneste dag. Mange av oss elsker å være subtile. Alle vil gjerne ha del i det sublime. Ingen av oss elsker å betale prisen som betyr korsfestelse av vårt *Jeg*.

Men det kristne fellesskap forutsetter Jegets korsfestelse. «Jeg er vintreet, I er grenene,» sa Kristus. «Og uten mig kan I slett intet gjøre.» Å være levende kristen er å opgi sitt liv for å vinne det.

Når det er så vanskelig for oss, føles så hårdt, og når vi så ofte avviser kravet, lager kompromiss, gjør fordringene til oss selv små, så tror jeg det først og fremst kommer av en bestemt ting: vi gjør Kristi oppgave liten.

Ja, vi har gjort Kristi oppgave liten. Vi har stykket

den op i mange små opgaver, i og for sig gode og prisverdige, men allikevel bare en brøkdel av Kristi store opgave — ofte til og med en forvanskning av den. Først og fremst er det oss selv. Vi vil ha trøst og håb av religionen. Så er det våre nærmeste og vår egen lille flokk. Vi tror det utelukkende er kristendommens opgave å være til oppbyggelse — ja nesten til hygge. Vi legger oss til kristne vaner og gjør dem identiske med det kristne liv. Vi dirigerer. Vi vil ha det slik og slik. Ofte ser vi ikke ut over nabohuset. Separasjon skaper stillstand og selvgodhet. Vi har sett altfor meget av det.

I er verdens salt, sa Kristus. *Verdens salt*. Jeg er verdens lys, sa Mesteren. *Verdens lys*. Gå ut i all verden og gjør alle folkeslag til disipler, lød Hans befaling. *Ut i verden*.

Der er Kristi opgave. Det er en verdensopgave. Og det er verdens største opgave. Derfor er kravene så store og så ubetingede. Derfor nytter det ikke med en halv vilje og en halv overgivelse. Og ser vi nu i denne dag på verdens nød, på alt det avmektige som settes op mot denne nød og forvirring — da kan vi si oss selv at var kristendommen slapp og uforpliktende, hadde den på forhånd tapt. Og vi lærer oss til å takke for at den er til dypet forpliktende. At den går til bunnen av vårt vesen. At den krever alt.

Og da ser vi vår egen avmakt. Vi kan ikke reise oss i stolt og tilfreds individualisme og si: Jeg skal klare det, jeg er en god kristen, jeg skal arbeide som det passer mig. Vi må si: jeg er uverdigg, svak, fam-

lende. Opgaven er overveldende, jeg er bitte liten. Da ser vi for alvor Frelseren og forstår at uten Ham kan vi slett intet gjøre. Da opdager vi også de andre hvem Kristus har grepet, og sier: Kom, la oss forene våre evner og sammen søke Guds veiledning, stå ubrytelig sammen, danne en kristen front og gå løs på demonismen og nøden i denne verden med det eneste våben vi har: Jesu Kristi kors.

Da blir fellesskapet en realitet når opgaven blir så stor som den egentlig er.

I dette fellesskap blir det ikke en tvang, men en lykke å hjelpe hverandre. Isolering blir en synd. Dømmesyke blir en synd. Vi ser hvilken dyp kristen erfaring Paulus talte ut av i sine formaninger i Romer-brevets 14. og 15. kapitel. «Derfor la oss ikke dømme hverandre, men fell heller den dom at I ikke skal legge anstøt eller felle for Eders bror.» «Vi som er sterke, er skyldige til å bære de svakes skrøpeligheter og ikke være oss selv til behag.» «Ta Eder av den som er svak i troen, uten å sette Eder til doms over hans tanker.»

Dette virkelige levende kristne fellesskap er det sterkeste av alt i verden. For når fellesskapet realiserer disse kristne lover, da er det gjennomstrømmet av Kristi kjærlighet, den makt som har overvunnet verden og som alltid har seiren i sig.

Dette kristne fellesskap er forpliktende for alle kristne. Vil vi unddra oss det, kan vi ikke være kristne. Det koster oss noe. Det kostet også Frelseren livet.

Det er beseglet med Hans legeme og blod. Det er skapt under Hans kors.

Intet er dyrere kjøpt. Å forfuske og fornede det er blasfemi.

Fra dette kristne fellesskap er veien kort til den store kristne enhet.

Ja, for tanken er den kort. I virkelighetens trege verden er den lang, århundrer lang, endeløs. Ofte synes vi ikke engang at vi er på veien.

Men målet er der, reist av Kristus selv. Vi kan aldri tape det av syne. Det må alltid forplikte oss. Det er rykket oss nærmere. Jeg var forleden dag ute i det hjem hvor erkebiskop Nathan Söderbloms efterlatte bor og hvor alt på en så forunderlig levende måte minner om den store forkjemper for kristen enhet. Han hadde det mot i krigens første år å rette den store kristne fredsappell til alle de stridende. Nu går på ny en kristen fredsappell over landene: se bort fra det som skiller, finn inn til det som samler oss i Kristi navn og løft det over verden, budskapet om den fred som kommer hvor Kristus frelser det enkelte menneske fra det onde og skaper sitt samfund av dem som streber efter Guds hellighet. Det betyr ikke at vi skal opgi vårt særpreg, vår individualitet. Men dette fellesskap, denne enhet begynner med dig og mig. Gud er den som frelser oss. Gjennom Kristus er Han kommet nær til oss med den fullkomne åpenbaring av sitt fullkomne vesen og har satt fullkommenheten som vårt mål. Når vi daglig overgir vårt liv til Ham, kan Han

bruke oss og forene oss, gjennomstrømme oss. Se det herlige instrument der oppe — en lykke for denne skjønnne kirke. Fordi hver enkelt del av orglet, alle dets piper og basuner og fløiter og pauker er rensset og stemt sammen kan mesteren ved orgelbordet fylle hele det veldige rummet her med vellyd og skjønnhet. Når vi renses og stemmes sammen, kan Gud tenke sine tanker gjennom oss, fredens tanker, frelsens plan. Da vil vi se at ufred, hat, splittelse fordrives. Livets Herre får åpnet vår vitalitet, gjennomført sin plan. For av Ham og ved Ham og til Ham er alle ting.

Til oss kommer spørsmålet: vil vi være med i det kristne fellesskap og kjempe for den kristne enhet? Ingen skal undgå spørsmålet. Og ingen skal kunne si: Jeg forstår ikke hvad det gjelder. Det gjelder det som Frelseren bad om i sin yppersteprestlige bønn:

«Jeg ber ikke for disse alene, men også for dem som ved deres ord kommer til å tro på mig — at de alle må være ett, likesom du Fader i mig og jeg i dig, at også de må være ett i oss, forat verden må tro at du har utsendt mig.»

TOLDERENS BØNN

Preken ved den akademiske gudstjeneste på Universitetet søndag
1. september 1935.

Luk. 18, 9—14.

De fleste ser på fariseeren. Og det kan skjule sig adskillig fariseisme i den stadige utmaling av fariseerens synder.

La oss se på tolderen. Han er gripende. Han har det vondt. Han vet hvad det vil si å frykte Gud og være fortvilet over sig selv. Han «stod langt borte og vilde ikke engang løfte sine øine mot himmelen». Han hadde ingenting å påberope sig.

Nu var han jo en voksen mann og hadde sikkert oplevet alt det i sitt liv som vi alle oplever, godt og vondt, glede og sorg og skam i broket blanding. Det blev i hans bevissthet alt sammen til en eneste ting: synd. Han selv, hele summen av hans vesen og hans liv, hele mannen slik han står der i templet har bare ett navn overfor Gud: synder. Det vet han. «Mig synder».

Det er en ribbet tilstand. Den er skapt av to ting som arbeider sammen i ham. Den ene er ærefrykt for Guds hellighet og majestet. Den annen er det vi kaller syndserkjennelse.

Da Moses var villig til å gjøre Guds vilje og lyttet

etter hans røst, hørte han fra den brennende tornebusk disse ord: «Trekk dine sko av, ti det sted du står på, er hellig jord.» Da så han sin dype uverdighet. «Da skjulte Moses sitt ansikt, han fryktet for å skue Gud». Han følte ærefrykt.

Esaias blev henrykket i sitt syn og så Guds trone og hørte serafene rope til hverandre: «Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskares Gud; all jorden er full av hans herlighet.» Da sa han: «Ve mig! Jeg er fortapt; for jeg er en mann med urene leber og bor midt blandt et folk med urene leber.» Det er den dype, bevende ærefrykt. Guds hellighet åpenbarer all vår urenheter. Vi har intet å skjule oss med. Vi føler at vårt vesen er motsatt Guds, at hans hellighet dømmer og forkaster oss.

En annen gang, ved Genesarets sjø, møtte fiskeren Simon Peter den levende Guds sønn. Kristus befalte ham å kaste garnet ut til en drett. Skjønt han ingen fisk hadde fått hele natten, fulgte han befalingen og garnet revnet av all den fisk han fikk. Da kom det redsel over ham og han falt på kne og sa: «Herre, gå fra mig, for jeg er en syndig mann.»

Det er ærefrykt. Et menneske står overfor den makt som utretter hvad intet menneske av sig selv formår, som har skapt og stadig skaper. Da viker dets hovmod og selvbevissthet. Det har intet å påberope sig.

Evnen til å oppleve ærefrykt finnes hos alle mennesker. Men det er en evne vi som oftest mishandler med flid. Vi vil heller ære hverandre og ta ære av hverandre. Vi dyrker det menneskelige. Vi har levet i en periode av store videnskapelige opdagelser og opfin-

nelser. Hva formår ikke teknikken! Hva kan ikke lægekunsten! Hva kan ikke enkelte målbevisste, viljesterke mennesker vinne av makt. Såkalte sterke menn har nettop i vår tid slått ned all motstand, omskapt lover og forfatninger og hersker over store folk med uinnskrenket makt. De store pengefyrster har det kanskje ikke så storslagent lenger, men det er ikke mange årene siden at menneskene ødslet all sin ærefrykt på dem. Den store pengetilbedelse oplevet vi også her i Norden. Inntil vi plutselig i skjærende tragikk så at pengefyrsten var et stakkars jaget og utarmet menneske som måtte flykte fra alle sine byrder. Hvorpå menneskene hånte og foraktet ham.

Har vi ikke menneskeidoler å ære, kveler vi vår evne til ærefrykt med mas og skepsis og negativisme. Vi gider ikke eller vi frykter for å møte tilværelsens grunnproblemer, det grenseløse som på alle kanter omgir vårt liv, avgrunnen i oss selv. Vi forflater oss selv og hverandre. Vi forskanser oss i likegyldighet, jargon, en slags narkotisk ufølsomhet, — og mener oss dermed sikre. Av redsel for helheten ser vi bare på detaljene. Av redsel for vårt eget ansvar sier vi at ansvaret for all verdens elendighet ikke ligger hos menneskene, men i forholdene. Som om «forholdene» skapte sig selv.

Så lenge menneskene ærer sig selv, taler ingen røst fra tornebusken, ingen stemme fra himmelen lovpriser Herren, hærskares Gud, ingen frelser møter oss ved sjøen efter fruktesløse netters arbeid og gir oss hvad vi ikke selv formår så vi tvinges i kne. Evnen til ærefrykt visner.

Har menneskene lenge æret sig selv, da kommer den dag da de ikke lenger får det til og de begynner å hevne sig på sin egen menneskedyrkelse. Forføngelighet og selvforakt optrer som parhester i den menneskelige organisme. Mennesket kan med henrykkelse la sig hylde om kvelden og mest ha lyst til å spytte sig selv i ansiktet morgenen efter. Og har et menneske dyrket et annet og blir skuffet, da er det ingen grense for hvor djevleblendt det siden ser den annens svakheter, forfølger og forhåner ham. Menneskeære er det skrøpeligste grunnlag noen kan bygge sitt liv på. Idag æret, imorgen spyttet på, — i beste fall glemt, — det er en dagligdags erfaring.

Hele menneskeheten er som den mann som lot sig hylde igår med store taler og fakkeltog. Hvor var ikke menneskeheten storslagen, mennesket vidunderlig. Så godt var mennesket at det snart, meget snart vilde gjøre jorden til et paradis. Fremskrittet arbeidet automatisk. Den evige fred, alles velstand og mange andre ting var mål som ventet bare et par solbeskinnede mil borte. Deilig er jorden, prektig er mennesket!

Den samme menneskehet er idag lik mannen som i ruese og lede efter festfrasene helst vilde spytte sig selv i ansiktet. Var den igår den ansvarlige, selvtilstrekkelige skaper av sin herlige fremtid, er den idag det uansvarlige og ynkverdige offer for forholdenes og omstendighetenes demoniske spill. Igår var den fri og frisk og kalte sig sin egen lykkens smed. Idag er den syk og slavebundet, og snakker om komplekser og nevroses. Igår snakket den om den dagklare bevissthet. Idag snakker den om den kjellermørke, eksplosive un-

derbevissthet. Vi er ikke ansvarlige. Vi er vidd til undergang.

Men hverken i menneskehyldesten eller i selvforakten kan ærefrykten gro. Mennesket kan beundre sig selv aldri så meget og ophøie det humane til det guddommelige, — ærefrykten følger ikke med. Og ruelse, selvforakt, den makabre og desperate nydelse av oppløsning og fornedrelse er i sig selv ufruktbar.

Men ærefrykt er en fruktbar tilstand. Og den er på den annen side et livssymptom; den finnes aldri i det sterile sinn. Men den fordrives når menneskene væbner sig mot hverandre og tilværelsen med et panser av blaserthet. Av redsel for å forråde fornuften forråder de alt det som fornuften ikke kan forklare og som nettop er en spore for erkjennelsen og næring for sinnet. Jeg taler til en akademisk forsamling og vil si: Menneskets tanke er et guddommelig instrument som det er vår plikt å bruke til dens ytterste grense nettop med ærefrykt for sannheten og for redelig erkjennelse. Og det er en kapital misforståelse at kristendommen skulde opheve tankens plikter eller ribbe den for opgaver. Det motbevises av de store kristne tenkere, — la oss nevne Paulus og Luther, Erasmus og Pascal, Kierkegaard og Carlyle. Men enten vi har religiøs tro eller ikke, blir vi nødt til å innrømme at mysterier omgir vårt liv, at livet selv er et mysterium. Og når tanken ikke har forbindelse med gåte og mysterium, har den i virkeligheten stengt sig av fra sin egen livgivende kilde. Den blir negativ, livsfornektende, gold. For også tanken er et mysterium, og er dens røtter ikke dypt nede i livsmysteriets jord, visner den.

Den har hverken sitt formål eller sin næring i sig selv. Den er innordnet som et ledd i livsfunksjonene. Og der vil alltid være det i livet som ikke kan erkjennes, tankemessig gripes og defineres, som bare kan oppleves. Det gjør ikke tanken ringere. Det bare innordner den i livets ubrytelige helhet.

Også tanken må bøie sig i ærefrykt for det den ikke kan skape, men som er skapt, for det den ikke kan fatte, men som er til. Og jo dypere innsikt vi får i livets og universets lover, desto større blir vår ærefrykt.

Slik heter det i den åttende salme: «Herre, vår Herre, hvor herlig er ditt navn over all jorden, du som har utbredt din prakt over himmelen.

Når jeg ser din himmel, dine fingres gjerning, månen og stjernene som du har gjort, hvad er da et menneske at du kommer ham i hu, og et menneskebarn at du ser til ham.»

Gid vi må bevare en levende evne til å føle ærefrykt.

Tolderen følte ærefrykt for Gud. Og han kalte sig selv i den dypeste ydmykhet for en synder. Han hadde altså både ærefrykt og syndserkjennelse.

Hvad vil det si?

Er ikke all syndserkjennelses hemmelighet den at vi ser avstanden mellom Gud og oss? Den avstanden volder oss fortvilelse fordi vi føler og vet at vi er skapt i Guds billede og til ham. Jeg vet ikke hvem det var som først formulerte den sats at mennesket skapte Gud i sitt billede. Den som gjorde det, var sikkert stolt. Men med liten grunn. Jeg traff for ikke lenge siden

en ung forretningsmann som iherdig forsikret mig at han ikke trodde på noen Gud. Det var bare tøv alt sammen. Derpå falt han i tanker og sa: «Det er noe jeg ikke forstår. Jeg har fått mig utlevert en samvit-tighet. Jeg skulde gjerne vite hvor jeg har fått den fra.» Frykten for Gud har vi fra vår synd. Men hvor-fra har vi vår positive gudslengsel, lengselen efter fullkommenhet, frihet, fred? Det er en lengsel til-bake til menneskets virkelige urtilstand da det var i Gud. Det er menneskehetens dype felleslengsel, ofte kvalt av synd, mishandlet, korsfestet, martret når de-monene triumferer, men allikevel alltid virksom. «Et sukk igjennem verden går. Ei verden selv det sukk forstår, som stiger fra dets hjerte.» Det er et sukk efter forløsning fra synd, efter det tapte paradiset, efter saligheten i Gud når synden og døden er overvunnet. Det er Guds billede i oss som lengter efter å bli for-klaret.

Avstanden mellom Gud og oss volder oss fortvilelse fordi vi på den ene side på oss selv og i verden er-kjenner synd og virkningen av synd. På den annen side fordi vi midt i vår egen og verdens synd, forvirring og avmakt erkjenner en høiere lov, kjærlighetens lov, som vi ikke makter å realisere, men som likefullt er til og som vi vet er den eneste som «tjener til vår fred».

Avstanden mellom oss og det fullkomne, avstanden mellom hatets, ufredens og kjærlighetens, rettfærdig-hetens verden heter synd.

Og når et menneske i erkjennelse av Guds fullkom-menhet og i lengselen efter å nå den innser at det som skiller, synden, er i dets natur, innvevet i dets vesen —

da har det syndserkjennelse, da begynner det å føle sorg over synd. Ja, da begynner det å føle skyld. Det ser sig selv som en del av det onde i verden. Det ondes problem og realitet flyttes inn i en selv. Og skjønt synd er allemanns gods og virker overalt, føler synderen sig ensom, stengt inne i sig selv, stengt ute fra Gud og mennesker. Synderens forlatthetsfølelse er den grusomste i verden. Da Kristus løftet syndens byrde op på korsets tre, måtte selv han oppleve syndens lov: at den stenger veien til Gud. Et eneste øieblikk følte han sig utestengt fra livssamfundet med Gud og ropte i bunnløs kval: Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt mig?

Syndserkjennelsen gjelder alltid en selv. Den gjelder mig.

Det er tolderens ord: «Mig synder.»

Det kan sies som en almengyldig lov at syndserkjennelse er forutsetningen for det kristne liv.

Men ellers skal man være forsiktig med å generalisere det kristne liv. Der er mere enn én vei til livssamfundet med Kristus.

Enkelte mennesker har umiddelbar syndserkjennelse. Det er derfor ikke sagt at de menneskelig talt er større syndere enn så mange andre, men synden plager dem, ufriheten nedverdiger dem, lengselen efter opreisning og frigjørelse slipper dem ikke. Andre mennesker har ikke syndserkjennelse, og de kan være fortvilet over det, for de kan ha religiøs lengsel, de vil gjerne oppleve kristendommen som en realitet. De ser nok at de har

feil og gjør gale ting, men syndserkjennelse har de ikke. Jeg har sett mangfoldige ganger at slike mennesker med tvil mot tro har overgitt sin vilje til Gud, tatt fatt på det kristne liv ved å stille sig overfor Kristi krav, — og så har de fått syndserkjennelse. Hvorfor? Fordi de har fått se Kristi fullkommenhet, ikke som en ting i sin almindelighet, men som en dom over sig selv. Det går altså an å føres inn i det kristne liv på andre veier enn syndserkjennelsens.

Det er mennesker som ikke har syndserkjennelse i individuell forstand, men som erkjenner at de lever i en syndig verden og med fortvilelse ser virkningene av synd på alle områder av livet. Også der er en vei, for menneskehetens fellesopplevelser blir nødvendigvis til individuelle opplevelser. Der er ingenting i veien for at Gud arbeider i den enkelte gjennom store fellesopplevelser, tildragelser i verden. Det er like rimelig som det er sikkert, at gjennom de enkelte Kristus-grepne mennesker virker Guds kraft ut i verden.

Mennesker som kommer til kristendommen, enten uten syndserkjennelse eller utelukkende fordi de erkjenner synden i verden, gjør det gjennomgående i det vi kaller idealisme. De vil gjerne være med på å skape en bedre verden. Nu vet jeg vel at det er lang vei fra almindelig menneskelig idealisme til kristen tro og kristent gudsforhold, — og allikevel blir veien ofte kort. Det finnes de kristne, som i nidkjærhet for sin tro avviser enhver idealisme og er ivrige for å avgrense kristendommen strengt og sterkt. Jeg misforstår ikke deres motiver, men tror de er unødig engstelige. Og er de besjelet av trangen til å vinne mennesker for Kristus,

kan de komme i skade for å opnå det motsatte: stenge dem ute. Gud har arbeidet med det menneske hvis idealitet er vakt, hvis vilje til sannhet, opofrelse og sammenheng er levende og ærlig. Når slike mennesker følger Kristi anvisning: gjør faderens vilje for å erfare om læren er av Gud, — selv om de ikke har syndserkjenning, selv om korset er skjult og ufattelig — så skjer det merkelige ting. De ser korset. Det er underlig med Kristi kors. Det er der. Det eksisterer i det reelle liv, — og det er adskillig viktigere enn at det eksisterer i dogmer, teologi og spekulasjoner. Mennesker kan komme inn i kristendommen fra hvilken kant de vil — er de sannhetssøkere og lengter de efter fred og kraft, så kommer de til korsets fot.

Kristus sier: ingen kommer til Faderen uten gjennom mig. Det er et for hele kristendommen avgjørende ord. Men han sier også: ingen kan komme til mig uten at Faderen, som har sendt mig, drager ham. Gud drager mennesker til Kristus på mangfoldige måter. Gud skaper suverént. Han har skapt alle mennesker forskjellig og han har sin egen vei med hvert eneste menneske. Det er menneskeverk og noe henimot blasfemi å ville ta patent på en standardvei inn til Kristus. Har man, om enn aldri så lite, fått lov til å se hvordan Gud drager mennesker, se hvordan de kommer hver ut fra sine særlige forutsetninger, — da blir man på ny grepet av ærefrykt. Man ser hvordan Guds levende ånd skaper.

Og det er sikkert: hvor de kommer fra, hvordan og hvorfra de så kommer, — viker de ikke unda Guds ledelse, vil de alle sammen komme til å stå som tolderen

foran Guds ansikt og kalle sig selv med tolderens navn:
«Mig synder.»

Hvad er det så toldereren ber om? Han ber: vær mig nådig. La oss sette op det spørsmål som det er en livssak for oss å få svar på: Hvori består Guds nåde overfor syndere?

Vi vet det: den består i at Gud selv ved en evig kjærlighetshandling ophevet avstanden mellom mennesket og sig. Han har gitt menneskene syndsforlatelse ved Kristi kors. Han tilgir vår synd. Da Kristus gikk omkring på jorden, vakte han de skrifteklokes vrede og forferdelse ved å forlate mennesker deres synd. De tenkte: «Han spotter Gud; hvem kan forlate synder uten en, det er Gud?» (Mark. 2,7). At Kristus tilgav synd er det uimotsigelige bevis for at han oppfattet sig selv som Messias, Guds sønn, utrustet med guddommelig myndighet og makt.

Men så igjen: hvad vil det rent realistisk si at Gud tilgir synd og i Kristi kors ophever avstanden mellom mennesket og sig, — forsoner verden med sig selv? Vi er ved et kardinalpunkt i alt som heter kristendom, og jeg kan ikke se det anderledes enn at mennesket ikke alene mottar tilgivelse og et håb om forløsning engang bakom død og grav, men at det i og med tilgivelsens åpne vei til Gud blir tatt inn i et livssamfund med ham, som begynner her og nu.

Man taler om en objektiv og en subjektiv frelse, men det er en begrepsmessig distinksjon. Den objektive frelse består i Kristi fullbragte soningsverk, Guds ak-

tive kjærlighetshandling i Kristus, som for mig og alle mennesker åpner veien til Gud. Men i det øieblikk denne objektive frelse tilegnes av mig i tro og takknemlighet, skapes det, fort eller langsomt, trang til nytt liv i mig, og jo sterkere denne trang blir, desto mere får jeg av det. Dette nye liv kan karakteriseres med få ord: sorg over synd, takknemlighet over Guds evige kjærlighet som lyser mig i møte i Kristi skikkelse og som gir mig del i Kristi seier, frihet og fred. Den objektive frelse blir subjektiv og den subjektive forutsetter den objektive. Det er for mig den reelle sammenheng.

Ser man da på Kristi krav, som er så uoverkommelige, så knusende, opdager man en merkelig ting: man forstår at de er evangelium. Man ser en vidunderlig sammenheng: uten krav ingen kraft.

Mennesket fortærer fort sin egen kraft, men ingen kan slite for meget på Guds nåde og forlange for meget av den. Kristus har selv sagt hvor meget vi har lov til å forlange av den: intet mindre enn fullkommenhet, hellighet. Fullkommenheten vil alltid være et mål. «Ikke at jeg allerede har grepet det.» Men at man gjennom mangfoldige nederlag og bitre skuffelser dog er på vei mot det mål, gir livet en annen kvalitet. Det er anderledes forpliktet, det er anderledes både i sorg og glede. «Ei nogen syndig lyst — nu lenger er din venn,» sang Nordahl Brun.

Denne helliggjørelse, denne vekst mot Gud, et hemmelighetsfullt vekstmysterium, er Guds nådes gave til menneskene i Kristus. Og ethvert menneske som opplever noget av det, vet at det er en gave. Det er dem

som mener at vi som har fått vårt kristne gjennombrudd gjennom Oxfordbevegelsen, er inne i noe som de kaller «selvrettferdiggjørelse». — Akk, er det noe vi erfarer, så er det at hver gang vi går løs på egen hånd og i egen kraft, kommer vi galt avsted. Forutsetningen for det hele er «en daglig omvendelse», et daglig fornyet livssamfund med Kristus, daglig og i alle ting å søke Guds ledelse. Da blir Guds nåde en realitet i vårt liv. Kristne har visst det i alle tider. Fénelon sier: «Dette: daglig å fullføre Guds vilje betyr at hans rike seirer i oss.» Og nettopp det er Guds nåde overfor menneskene. «Han som har begynt den gode gjerning i eder, skal også fullføre den inntil Jesu Kristi dag.»

Men er det ikke fariséisk å mene at vår tilstand og våre gjerninger har noen betydning overfor Gud? Jo, det vilde være fariséisk hvis vi mente at et noenlunde forsvarlig liv og et noenlunde velvillig sinnelag var det avgjørende og vi presenterte oss som storslagne ting han måtte se på med takknemlighet og påskjønnelse. Kristus avviste alt vi kan komme med Faste og tiende, lovlydighet, fortreffelighet av enhver art, — det rettferdiggjør ikke overfor Gud. Hverken i selvbehagelighet eller i trelldomsfrykt kommer vi Gud nær, men, som Luther sier, når Gud selv har vakt hos oss en «ydmyk kjærlighet til det gode.»

Men er det farlig å påberope sig sine egne fortjenester overfor Gud, så er det ennu farligere å mene at ingenting skal skje når et menneske er kommet inn i livssamfundet med ham. Det er så galt at man trygt kan si at et menneske ikke er kommet i livssamfund

med Gud hvis ingenting skjer. Det er noe henimot blasfemi å snakke om Guds nåde, om det fullbragte frelsesverk som om det var en sovepute. Den eneste form for fariséisme jeg skal nevne idag, er den at kristne som viker tilbake for Kristi krav og derfor ikke opplever korsets kraft, likefrem forarges over å høre tale om helliggjørelse, over mennesker som i glede og takknemlighet forteller hvordan Gud har gitt dem ny glede og frihet, ganske konkret og hverdagslig. Slikt vil de ikke høre snakk om. Det er ikke kristendom. Men vi er kristne, for vi har ingen annen lønn å be enn tolderens bønn. Slik kan det gå til at man bær tolderens bønn med fariseerens sinn.

Men en ting skal stå fast: virker ikke Guds nåde helliggjørende, omskapende, da er det fordi man ikke vil det. Man undervurderer Guds nåde.

Man snakker ikke lenger så særlig seiersikkert om menneskets fremragende egenskaper, men man har funnet en annen utvei, man snakker om rasens, blodets. Man mener øiensynlig at enkeltvesenets skrøpeligheter utslettes i den kollektive mystikk. I virkeligheten mangedobles de. Diktatoren i Syden snakker om den latinske rases overlegenhet og verdensoppgaver; det romerske imperium skal gjenoprettes — med det gode eller med det onde. Diktatoren i germanernes store land snakker om den ariske rases hellige blodsegenskaper, og tjenstivrige ideologer skaper en ny hedensk religion på det grunnlag. I Europas østligste land er den hedenske religion forlengst utformet, det er ren teo-

logi, med hele dogmesystemet og fortolkningsapparatet i full orden. Alle de nye religionene står overfor hverandre i vilt hat, væbnet til tennene. Synd er isolerende, det gjelder også folkeslag. Har det noen sinne vært så liten enhet i verden som idag? Den eneste universelle makt som ennå er virksom, er kristendommen. Den er universell i sin tanke, dens adresse er hele menneskeheten, og nettop i denne tid realiseres dens universalitet så klart og kraftig som aldri før.

La oss i denne forbindelse huske Nathan Söderbloms store arbeid for kirkens enhet. Og la oss tenke på et par andre fenomener. Vi ser at i de ensrettede land er det bare de kristne som åpent våger å bekjenne sig til en autoritet høiere enn statens. Vi ser en plutselig forandring i stillingen ute på misjonsmarken: Kristus seirer. Vi ser en mektig kristen bevegelse bryte frem i Japan. Og vi ser en internasjonal kristen bevegelse dra seierrikt frem gjennom landene, menn og kvinner fra mangfoldige nasjoner, fra alle samfundslag, i alle aldre, forenet i det ene mål å arbeide for Guds rike. Slik stilles motsetningen for hver dag klarere op: for eller mot Kristus. Det går som det er profetert. I tiden fremover vil alle andre motsetninger forsvinne. Den endelige og avgjørende kamp skal utkjempes mellom hatets religioner og kjærlighetens evangelium. Det er en dommens dag: «det ord jeg har talt, skal dømme eder.» Og «dette er dommen, at lyset er kommet til verden og menneskene elsket mørket fremfor lyset, for deres gjerninger var onde.»

Men kjærlighetens evangelium lyder den dag idag slik: «Gud sendte ikke sin sønn til verden for å dømme

verden, men for at verden skulde bli frelst ved ham.»

Guds nåde er skapende. Den skapte frelsen i Kristus. Den skal skape gjennom alle kristne. Kristi missionsbefaling lyder høiere, mere uavviselig idag enn noensinne. Veien gjennom syndserkjennelse til Guds nåde er den eneste vei til redning for individer som for verden. Vil vi gå den? Det er spørsmålet, og ingen har mindre anledning til å vise det fra sig enn et lands akademikere. «Den som ikke er med mig, han er imot mig, og den som ikke samler med mig, han spreder.» Ansvarer er stort. Og Mesterens budskap haster.

NÅDETID

I Eidsvoll kirke 15. juli 1935.

Luk. 10. 23—37.

Kristus sier at «mange profeter og konger har villet se det I ser, og har ikke fått se det, og høre det I hører, og har ikke fått høre det.»

Han peker altså bakover i tiden og betegner sig selv som den slektene har ventet og håpet på. Han kom i «tidens fylde». Han kom til sine egne, men hans egne tok ikke imot ham. Han innfridde forventningene, han kom med frelse, samlet sine disipler, skapte sitt rike i verden, åpenbarte Guds kjærlighets lov som han beseglet med korsets død, overvant døden ved sin opstandelse, møttes på ny med sine disipler, lovet dem Ånden og sa at han selv skulde være med dem alle dager inntil verdens ende. Samtidig som han altså i tidens fylde innfridde forventningene og åpenbarte Gud, satte han sine disipler et nytt mål: «verdens ende», den tid da han selv skulde komme tilbake og gi sitt rike endelig seier, den tid da Gud skulde bli alt i alle. Han efterlot verden et fullbragt frelsesverk og disiplene den store verdensoppgave å kristne alle folkeslag, han efterlot dem minnemåltidet til syndernes forlatelse, og sin ånd som skulde lede de troende i alle ting og føre dem dypere inn i gudsrikets hemme-

ligheter og sannheter inntil på ny i tidens fylde hele sannheten blev åpenbar.

Altså: Kristus avsluttet en ventetid og han kunde fra sitt kors forkynne at verket var fullbragt. Men samtidig begynte han en ny tid og også denne tid blev en ventetid. Derfor lever vi kristne samtidig i det fullbragte frelsesverk, på grunnlag av noe avsluttet og endelig, og i forventning om Kristi nye åpenbarelse, gudsrikets endelige seier.

Den kristne religion er med andre ord både avsluttet og uavsluttet. Der foreligger et grunnlag som har stått og skal stå i alle tider. Men på dette grunnlag, på denne klippe bygger Gud sitt tempel som med Grundtvigs uttrykk er reist av levende stener. Det er det vi kalder Guds rike. Gud bygger det stadig og bruker til dette sitt byggverk de mennesker som drages inn i trosforhold og livssamfund med Kristus. Gud gjorde et enestående inngrep i historien da han åpenbaret sig selv, sitt vesen, sin kjærlighets majestetiske lov i Kristus. Men derefter arbeider Gud i historien. Guds ånd arbeider, drager mennesker, leder de troende, gjør ordet friskt og nytt og levende for hver ny generasjon. Den kristne kirke, oppfattet i ordets rummeligste forstand som samfundet av alle dem som tror, er Guds ånds verk og den er et mirakel. Den som fordyper sig i denne kristne kirkes tilblivelse og historie kan ikke undgå å erkjenne en mysteriøs kraft. All slags verdslig makt, alle slags institusjoner og riker og all slags rikdom er blitt uthulet og er forsvunnet, gang på gang, i disse to tusen år. Men like sikkert er den kristne tro blitt bevart, ofte har den levet kraf-

tigst i motgang, og selv kirkens eget forfall og de troendes sløvhet og feilgrep har ikke kunnet avskaffe troen og ødelegge det kristne samfund. Som menneskeverk er det hele uforklarlig. Der er ingen annen forklaring enn Guds levende ånd.

Teologisk uttrykkes dette at de kristne lever i forventning om de siste tider slik at kristendommen er en eskatologisk religion. Eskatologi er som bekjent læren om hvordan det til slutt vil gå med verden og menneskeslekten og hvordan den enkeltes skjebne blir etter døden. Det er sikkert nok at kristendommen er en eskatologisk religion. I evangeliene, i alle de apostoliske brevene og i åpenbaringsboken forkynnes det stadig, at menneskesønnen skal komme igjen i kraft og herlighet for å dømme menneskene. Og likesom de enkelte troende i denne verdens bekymring og ufullkommenhet har lengtet etter døden og saligheten, den endelige forløsning fra alle byrder, fullkommenheten hos Gud, — slik har hele kristenheten i alle tider lengtet etter Kristi gjenkomst, tusenårsriket, gudsrikets endelige seier, når Gud skal gjøre alle ting nye og «kongedømmet over verden er tilfalt Vår Herre og Hans Salvede.» I hele kristenhetens historie har Johannes's forjettelse vakt alle kristnes lengsel: «Han som vidner dette sier: Ja, jeg kommer snart. Amen, ja kom Herre Jesus!»

Det er på ingen måte noe spesielt for kristendommen å leve i eskatologisk forventning, slik som mange tror. Våre moderne hedninger snakker om apokalyp-

tiske tankeutsvevelser og religiøs overspenthet når de står overfor de kristnes forvissning om gudsríkets seier. De glemmer det faktum at alle folk og tider har levet i forventning om den nye dag og at overhodet all historiebetragtning og livsanskuelse som forsøker å tyde historiens gang, nødvendigvis innebærer også et eskatologisk syn. Man behøver ikke å gå til kristendommen for å finne apokalyptiske syner og forhåpninger. Tenker man for eksempel på den store fremskrittstro som behersket menneskene i siste halvpart av det forrige århundre, da må man jo innrømme at man står overfor den mest utpregede apokalyptiske livsinnstilling på rent materialistisk grunnlag. All materialistisk lykkasalighet var innenfor rekkevidde. Fremskrittsparadiset vinket og snart skulde menneskeheten komme inn i det. Vi har hørt litt av den tale over fra Amerika like til den siste tid: Når man bare fikk gjennomført et par pengetekniske operasjoner, skulde materialismens himmel åpne sig og den hellige velstand velsigne alle mennesker.

Også i vår desillusjonerte verdensdel eksisterer det en meget klar og sterk eskatologisk tro på hedensk grunnlag. Kommunistene venter med lengsel på en ny tid, på «tidens fylde». De trodde den var kommet noen år etter verdenskrigen, men det slo ikke til. Nu venter og håber de på den neste verdenskrig. Da omsider skal det nye rettferdighetsrike fødes — av blod og ødeleggelse.

Jeg snakket for en tid siden med en ung svensk kommunist som var vel bevandret i kristelige forestillinger. Og han sa: Vi er begge apokalyptikere, vi tror

begge at den verden vi lever i må gå under og at en ny skal komme. Og han hadde rett. Kommunismen er en eskatologisk religion på materialistisk grunnlag.

Men også de som intet tror om fremtiden, de dødelige pessimister, som mener at i hvert fall denne verdensdel går mot sin undergang, også de er eskatologer. Folkeslagene spør: Finnes det ingen redning? Pessimistene svarer nei. Vi er ved målet, vår tid er ute. Dette er slutten. For oss er alt forbi. Det er på ny en lære om de siste ting. Den mest håbløse som kan tenkes.

Når det kommer til stykket, er hele historien beretningen om en stadig fortsatt ventetid, adventstid. Menneskene, folkene, hele menneskeheten er alltid i bevegelse mot mere og mindre uklare mål, drevet av mere og mindre uklare instinkter, lengsler og idealer. Har man vunnet frem til ett mål, åpner det sig alltid nye. Og har ens mål vært materiell vinning, erobringer, makt, lurer alltid angsten midt i seiersgleden. Utallige ganger forteller historien hvordan et seierrikt folks ledere arbeider i panikk for å beskytte seiren, erobringen; la oss bare huske den febrile allianse- og traktatpolitikk i slutten av det forrige århundre. Det er som den rike mann som ikke får sove av redsel for at hans skatter kan bli røvet; han står op om nettene og flyr til alle dørene og portene for å se om det er forsvarlig boltet og låst. Det er en begrunnet angst. Så lenge det er nød og urettferdighet i verden, kan ingen seierherre, ingen som har vunnet makt og rikdom være trygg. De forfordelte og fattige knurrer og bryter inn. Nye klasser reiser sig og krever sin rett. Overvunne

folk ser bare ett mål: gjengjeldelsen. Undertrykte raser, erobrede verdensdeler lengter og arbeider mot den store oppgjørets dag da *de* skal ta ledelsen i verden.

Slik er verden alltid på marsj, i evig omformning, uro, angst og forventning. Synd kjeder sig til synd, urettferdighet føder urettferdighet, hat skaper hat, og i hatet lever den dødelige frykt.

Vi lever i en apokalyptisk tid, det føler og forstår alle, også de som står kristendommen imot. Det store oppgjør står for døren. Det er mulig at det kan utsettes, men det må komme. Og det kommer samtidig på alle områder. Menneskehetens vei snevres inn. Selv de døsiges og likegyldiges blir foruroliget og opdager til sin angst og forbitrelse at de ikke kan opnå trygghet og fred i noen slags isolasjon, med eller mot sin vilje er de inne i en sammenheng som de ikke kan fornekte.

Vår egen verdensdel er fylt av motsetninger og problemer som virker uløselige. Den ødelegges av folkenes isolasjon: en isolasjon som virker dobbelt meningsløs i denne tid da teknikken praktisk talt har ophevet alle avstander og skapt forutsetninger for et større fellesskap enn noensinne før. Men intet teknisk fremskritt kan stanse eller nøytralisere virkningene av synd. Synden isolerer. Hva hjelper det så at teknikken forener?

Og mens denne vår egen stolte verdensdel, vant til å herske over hele jorden, sliter sig op i indre splittelse, reiser andre raser sig og ser sin store chance.

Det er den samme oppløsningens og oppgjørets dag på alle områder. Materialismen bryter sammen; hele det materialistiske verdensbillede som triumferte for bare et halvt århundre siden, avsløres som en illusjon. Den

berømte tyske videnskapsmann Hans *Driesch* konstaterer med ord som han selv kaller forsiktige, at den mekaniske verdensopfatning har spilt fallitt, — det er «*noe åndelig* som manifesterer sig selv i universet.» Men hedenskapet gir ikke dermed tapt. Nye hedenske religioner bryter frem og i alle dem lever hatet. De står mot hverandre. Og de står mot kristendommen.

Vi har en politikk som på mange måter har overlevet sig selv. Hvem synes lenger at de gamle politiske partimotsetninger svarer til en levende realitet? Vi har et åndsliv, en kunst, diktning, filosofi som skriker efter fornyelse. Her oppe i Norden hersker en negativitet som er uttrykk for rådvillhet og tomhet.

På alle områder føler og ser vi at opgjørets dag er inne. Det gamle er forbigangent, utbrukt, kraftløst, uten verdi. Og vi speider efter det nye. Vi gruer for store katastrofer. Vi forstår ikke hvad det skal bli til.

I denne rådvillhetens og angstens tid møter vi på ny disse Jesu ord som han rettet *særlig til sine disipler*: «Salige er de øine som ser det I ser.»

Og føler vi ikke at det er sant — hvor håbløs og fortvilet tilstanden enn ser ut i denne verden? Det er merkelige lover som råder i Guds rike. Rådvillhetens, katastrofens tider i verden kan være nådetider i Guds rike. Og det kan vi kristne bekjenne høit: vi vet at vi oplever en nådetid og vi er fylt av takknemlighet over det.

Det er noe vi nu forstår: at materielle velmakts-

tider ikke behøver å være til gagn for menneskeheten. Tvert imot: de kan være åndelig døde. For den kristne tro har kanskje ingen tid vært så hard som nettopp den tiden i slutten av det forrige århundre da man trodde så blindt på fremskrittet, da det så ut til å ordne sig av sig selv. Hva skulde menneskene med Gud? Jeg tenker ofte på hvor vanskelig det den gang må ha vært å tro. Det er tider da det ser ut som om Gud skjuler sig. Det som skjer, er at menneskeheten uteksperimenterer *andre* krefter som de heller vil tro på. Gud arbeider i menneskets erkjennelse, tvinger ingen til tro, han *drager* ved sin ånd, men han tvinger ikke og han skremmer ikke. Og når menneskeheten prøver andre ånder og krefter er det som om Gud er borte. De kristnes samfund blir svakt. De troende isoleres. De som forkynner ordet, føler sig som røster i ørkenen, som dem der sår på stengrunn. Det er da de kristne sukker med Brorson:

«Akk Fader la ditt ord, din ånd,
dog rett få overhånd.»

Det er grotider for Kristi kirke. Det er tyngre tider enn nødens og fortvilelsens, for ingen tid er verre for Kristi disipler enn den da menneskene mener at de ikke har frelse behov. Det er harde ventetider, for man fristes til å tvile på at det nytter å vente. Men man sår da ordet med tvil mot tro. La oss minnes dem som har gjort det, med forståelse og takk. Det er særlig grunn til å minnes dem her på Eidsvoll hvor hele vårt folk en gang efter tunge ventetider oplevet en ny dag.

Fedrene hadde lengtet og håbet. Så kom omsider høsten. Vi har i det hele tatt godt av å tenke på alle de lange, mørke ventetider både i folkenes og i kirkens historie. Vi snakker gjerne overlegent om de trosslappe tidene. Vi har ingen grunn til å være overlegne. Vi vet ikke hvilke vanskeligheter troen kan ha hatt å kjempe med. Det vet alene Gud. Det er en heslig kristen synd å sette sig til doms over andres tro og kreve folk til regnskap for deres utvikling. Det regnskap skylder man Gud og ingen annen. For oss gjelder Paulus' ord: «Ta eder av den som er svak i troen uten å sette eder til doms over hans tanker.» Troen er en nåde. Den er Guds verk.

Derfor er også en tid da troen bryter igjennom hos mangfoldige mennesker, en nådetid. Her er vi inne på hemmelighetsfulle ting i Guds husholdning. Vi kan ikke gjøre annet enn å innse og godta at det er formørkede tider og nådetider i Guds rike. Det er nettopp det Jesus sier i dette evangelium: «Mange profeter og konger har villet se det I ser, og har ikke fått se det.» Vi vet det er ikke hårdhet fra Guds side det kommer av. Guds kjærlighet er like stor i alle tider. Jesus Kristus er igår og idag den samme, ja til evig tid. Og vi er forvisset om at alle mennesker og alle generasjoner skal få de samme frelsesmuligheter. Vi er forvisset om det, fordi vi vet at Gud er kjærlighet.

Men nettopp når vi forstår og tror det, forstår vi også at nådetidene, de tider da Guds ånd arbeider med veldig kraft, de er også det store ansvars tider. Jo sterkere appellen kommer, desto klarere svar kan Gud kreve. «Dersom de var blinde, hadde de ingen synd,»

sa Jesus om fariseerne. Men nu ser de! Og han sier til alle oss som kaller oss kristne idag: «Salige er de øine som ser det I ser.»

Vi ser. Det er vårt ansvar. Vi har ingen undskyldning. *Fordi vi ser.*

Hvad ser vi da?

Midt i verdens forvirring ser vi en stor avklaring, og denne avklaring er Jesus Kristus selv. Hvem kan undgå å se det? Selv de som ennå står fjernt fra det kristne liv, må se at Jesus Kristus er den store realitet og det store skillemerke i verden idag. For hver tid som går, blir det klarere. Det kan se ut som om verden er optatt av ganske andre ting. De ytre begivenheter heter krig eller fred, stridende politiske systemer, økonomisk og politisk krise, forskjellig preget i de forskjellige land. Men under det hele, i det hele, er det en ganske annen ting som foregår. Det er Kristi levende ord som skiller og dømmer menneskeheten. Det er kjærlighetens evangelium som prøver menneskesinnene. Kristus lever. Jesus av Nasaret går forbi. Det ser vi. Og det er derfor vi oplever en nådetid.

Det som da er viktig for alle kristne, det er denne ene ting: å se nådetidens opgaver for hver enkelt av dem, å forstå dens ansvar. Jeg har inntrykk av at det ofte svikter her. Jeg skal nevne to farer som jeg synes jeg kan se.

Den største fare er at man istedenfor å se klart den tid vi lever i nu og ta fatt på dens opgaver, foretrekker å fordype sig i spekulasjoner over det som skal komme.

Det er mange kristne som likefrem lammes av apokalyptiske funderinger. De fortolker profetene og gransker skriftene og finner ut at nu snart kommer Kristus, og så hengir de sig til en slags passiv forventningstilstand. Dermed blir samtiden et nødvendig onde, og dens opgaver mister sin betydning og forsømmes. Det svarer til at mangfoldige kristne i hele kristenhetens historie bare har vært optatt av å tenke på den nådetid som venter dem bak død og grav og som de engang for alle har fått adgang til ved troen på Kristi forsoning. Også det kan skape en passiv, uforpliktet kristendom.

Kristus har befalt oss å tyde tidenes tegn, men han har aldri sagt at vi skulde hengi oss til en passiv, en lammende forventning om hans gjenkomst, om de siste tider. Den tid og stund vet ingen, ikke englene, ikke engang sønnen, bare Faderen. Og når Kristus talte om de siste ting, talte han i store, ubestemte bilder som i alle tider har vært tydet vidt forskjellig. Men han er ikke ubestemt og utydelig når han gir sine disipler direktiver. Våk og bed, sier han, så I finnes verdige for menneskesønnen! Gå ut og gjør alle folkeslag til disipler! Og da han efter Lukas-evangeliets siste kapitel oplot disiplenes forstand så de kunde forstå skriftene, summerte han hele den opgave han overlot dem slik at i «hans navn skal omvendelse og syndernes forlatelse forkynnes for alle folkeslag fra Jerusalem av.»

Det kan bli noe av en kristen last å hengi sig til passiv og ensom forventning om den tid da alle vanskeligheter er overvunnet. Vi skal først og fremst selv arbeide på å overvinne vanskeligheter ved Guds

ånds kraft. Kristus har gitt oss forjettelser som gjelder her og nu og som ingen kristen kan slå vrak på uten at hans kristne liv skades. Kristi ånd skal være med alle dem som gir Kristus sitt liv. Frelseren selv skal være med dem. «Hvor to eller tre er forsamlet i mitt navn, er jeg midt iblandt dem.» Og de som går ut i verden, ut blandt menneskene for å kjempe for Kristi sak, de skal oppleve store ting som er nevnt nettop i det samme kapitel hos Lukas som vår tekst er fra: de skal kunne trede på slanger og skorpioner, og *ingen ting skal skade dem*. Den passive kristne kan ikke erfare hvad Kristi kraft formår.

Og ennu en stor ting, en mektig hemmelighet: bare den som arbeider og tar fatt på Kristi opgaver får *den virkelige lengsel* etter gudsrikets endelige seier, etter fullkommenhet, etter å se «ansikt til ansikt.» Kan den som hviler, lengte etter hvile? Kan den som ikke vil bygge, føle avhengighet av byggmesteren? Kan den som ikke vil gå løs på opgavene og gåtene, hige etter *avslutningen og klarheten*? Jeg tror at bare den lydige og arbeidende kristne lærer virkelig ydmykhet, forstår at han intet kan utenfor livssamfundet med Kristus, og av hjertens dypeste opriktighet vil han be: Amen, ja kom, Herre Jesus.

Vi skal leve i forventning, men ikke i kraftløshet, i sikker tro, men ikke i ørkesløse spekulasjoner, i lengsel etter forløsning, men ikke i utroskap overfor Kristi opgaver.

Den annen fare er den at kristne mennesker ofte ikke vil se at situasjonen i Guds rike forandres, at opgavene blir nye, kravene større. Man sier: Slik har det

vært før, slik er vi vant til å ha det, slik fant vi Kristus, vi vil ikke høre snakk om at forholdene skal være anderledes nu. Ak, det er ikke mennesker som avgjør den ting. Her gjelder det ordet: Tyd tidenes tegn. Skaper Gud en ny situasjon, sender han en nådetid, da kan ingen kristen si: nei, jeg vil ikke. Dette kommer ikke slik som jeg har ventet det; — altså kan det ikke være riktig. Det er riktig nok at man skal prøve åndene om de er av Gud. Kristus har bare gitt oss én målestokk, ett kriterium: på fruktene skal I kjenne dem. Jeg traff for et par uker siden en mann som fortalte mig han hadde vært så redd for at Oxford-bevegelsen var Satans verk. Jeg sa: Når begyndte Satan å arbeide for at mennesker skal finne Kristus? Den ene store og avgjørende ting er vel den at folk kommer inn i livssamfundet med Kristus, inn i arbeidet for hans sak, inn i det store kristne fellesskap.

Og den ting er sikker: Nu er det ikke tid for de kristne til å furte, pleie sine særegenheter, slåss innbyrdes, se med mistillit på hverandre. Nu om noen sinne må de lære budet om enhet og innbyrdes kjærlighet. Gud har gitt oss en nådetid med store eroblingsmuligheter. Men en hær som kjekler, kan ikke slåss. Og kristne som erstatter den innbyrdes kjærlighet med innbyrdes splid, kan aldri bli salt og lys i en forvirret og fortvilet verden. Vil vi ikke nu, alle som én, se Kristi opgaver og ta fatt på dem i enighet og gjensidig tillit, og med forsoningens sinn, håner vi Guds nådetid og forsoningen ved Kristi kors.

Det er en vidunderlig oplevelse å komme inn i det kristne samfund, i Guds rike. Det er den største oplevelse et menneske kan få. Det kan jeg vidne om. Jeg sier ikke at alle vanskeligheter forsvinner, at alle problemer blir løst. Men jeg vet at Gud gir dem som overgir sitt liv til ham, alt hvad de trenger til. Han gjør alle ting nye.

Så går man omkring i denne forunderlige verden og forsøker å få rede på hvad den er gjort av, hvilken lov eller hvilke lover det er som råder i den. Jeg taler av egen erfaring. Man kan være nokså langt nede. Man føler sig underlig usikker. Man påvirkes av mange røster og forskjelligartede utsagn om Gud, om livet i Kristi samfund. Ofte reagerer man sterkt.

Man støter for eksempel på talen om Guds vrede, om den uforsonlige Gud som måtte kreve blodig offer for å oprette sin pakt med menneskene.

Man treffer mange skremte, knugede kristne, de lever i angst og frykt så man må ynke dem og spørre sig selv: er dette den kristne frihet og kraft? Man treffer også kristne som lever i en skremmende hårdhet, som ynder å tale om den falne verden, om de mange som skal fortapes, om Herrens straff, om verdens ulykker som Guds vredes skåler, og som midt i denne elendighet gleder sig over å høre til de få utvalgte. Man spør sig selv: kan dette være kristen kjærlighet?

Men efter hvert lærer man sig til ikke å se så meget på de kristne, men desto mere på Kristus. Og man opdager at hele den kristne gudsåpenbaring er uttrykt i tre ord: Gud er kjærlighet. Der er grunnlaget. Det er klippen. Der kan vi stå.

Alt i Gud, *alt* i den kristne gudsåpenbaring er kjærlighet. La ingen forvirre oss her. Selv ikke i korsets gåte og tragikk finnes det annet enn kjærlighet. Hele frelsen er et verk av Guds aktive kjærlighet. Det heter om Kristi kjærlighet at den er sterkere enn døden. Ja, den er selve seiren. Den fryktet ikke døden, derfor har vi korset. Men den overvant også døden, derfor har vi en levende frelser. Det er den seirende frelser kirken tror på, og det er ham, den korsfestede, men levende og arbeidende frelser og fredsfyrste vi påventer. Det er ham vi vil følge. Det er ham hvem all makt er gitt. Det er han som skal føre sitt rike frem til seier.

Men la oss ikke innbille oss at Guds kjærlighet er noen art av sentimentalitet. Har man noensinne kunnet se Guds kjærlighets majestetiske lov så klart som i denne tid? Aldri har verden tydeligere kunnet vise oss at Guds kjærlighet ikke alene er hans evangelium, hans glade budskap, men også hans lov. Vi hører det på ny i dagens tekst. Det store bud er: *du skal elske*. Den som setter sig op mot Guds kjærlighets lov som den eneste frelsende livslov, må lide for det og forvolder lidelse. I Kristus har Gud vist oss hvad det er som tjener menneskene til fred og salighet. Derfor er det Kristi kjærlighet som dømmer og frelser verden.

Salige er de øine som ser Kristi kjærlighet. Salig er det menneske som åpner sig for den og som selv blir fylt med den. Han skal stå. Ham kan intet rukke.

Og nu til slutt: Hvad vil det si å bli fylt av Kristi

kjærlighet? Det vil si å søke til Kristus hver dag, med bønn om tilgivelse for sine nederlag, med bønn om et nytt sinn, om en gnist av den kjærlighet som formår alt. Samaritanen hadde fått dette Kristi sinn. Vi vet det når vi leser at da han traff den spedalske og hjelpe-løse mann, «*ynkedes han inderlig.*» Det er det skjønneste Kristi kjennetegn: «Han ynkedes inderlig over folket.»

Og la oss nu legge merke til følgende: Jesus byr alle mennesker sin kjærlighet. Men han forlanger også av sine disipler at hans kjærlighet skal leve i dem, — og gjennom dem bringes ut til verden. Er vi som kaller oss kristne, tilstrekkelig opmerksomme på det? Vi er så optatte av lærestrid og formalisme og tusen ting. La oss spørre oss selv: Lever Kristi kjærlighet i oss? Det kan ikke slå feil at vi da skal føle oss dømt. Men det kan heller ikke slå feil at bare det blev det ene avgjørende for oss, da kunde vår Herre og mester meget mere bruke oss til sin frelsende gjerning i en verden som går til grunne i hat og frykt. «Kjærlighetens gjenskapermakt» er det vi alle trenger til å oppleve i vårt eget liv. Alt annet er uvesentlig.

Salige er de øine som ser Kristi kjærlighet. Salig er det menneske hvem Kristus kan bruke til sin kjærlighets gjerning. Det beror på oss. Vi kan begynne idag. «Den som ikke elsker, kjenner ikke Gud, for Gud er kjærlighet,» sier Johannes. «Om jeg har all tro, så jeg kan flytte fjell, men ikke har kjærlighet, da er jeg intet,» sier Paulus. «Dette byder jeg eder at I skal elske hverandre,» sier Kristus.

Forenet i Kristi kjærlighet har de kristne én fader, én opgave, ett evig håb, en sikker forvissning om at intet «skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre.»

Det er salighet. Det er kraft. Her er nådetidens gave. Og her er dens krav.

II

SIMON PETER

På det første ord fra Kristus forlot han *straks* sine garn og fulgte ham.

Var han misfornøyd som fisker? Det er umulig å forestille sig Peter som misfornøyd. Han hørte ikke til dem som beklager sig. Han betraktet sig ikke som noe kostelig instrument som tilværelsen undlot å behandle med tilstrekkelig omsorg og påskjønnelse. Da han fortalte Kristus at han hadde fisket hele natten uten å få noen ting, gjorde han det ikke med et anklagende tonefall: der kan du se hvad det er for et grusomt arbeide å være fisker! Tenk for et slit! For et liv! Mens de rike velter sig i sin dovne overflod sliter vi hele natten og opnår ingenting! — Slett ikke. Han konstaterer det bare. Den slags skuffelser hører med til faget. Peter hadde antagelig fortsatt med å være fisker ved Genesarets sjø i hele sitt liv hvis ikke Kristus var kommet.

Men da Kristus kom, forlot han øieblikkelig alt sammen. Hvad har Peter følt da han første gang så Herren? Vi vet det ikke, men hans spontane svar på innbydelsen forteller oss straks det vesentlige om Peter. Man kan si det slik: han var benådet. Man sier i det profane liv om mennesker som vet når de skal gripe

en bestemt mulighet blandt de mange som byr sig, at de har et sikkert instinkt, en fin teft. Men de som følger en appell til hele sin personlighet uten engang å ane hvad det skal føre til, bare fordi de er sikre på at her, nu, møter jeg akkurat det og den som det ikke går an å si nei til — de er benådede.

Og det vil igjen si at de har tro. Tro er nåde. Og den som straks har tro og så sterk en tro at han setter hele sig selv inn på den — han er sannelig et benådet menneske.

Det er ikke alle som har det så lett. Gudskjelov at det også fantes en Thomas blandt Kristi disipler. Også for dem er der vei, selv om den både er lang og kronglet, også i dem er der liv, selv om det er fattigslig og forfrossent og ofte må skamme sig over sig selv.

Hemmeligheten ved Peter var tro. Han trodde på Jesus, forlot alt og fulgte ham. Han så sig ikke tilbake. Han kom ikke med et eneste påskudd til å vente, han sa ikke: Herre, kom igjen om en uke eller om et år, da skal jeg forsøke å være parat. Han var parat, for Mesteren hadde kalt ham.

Dette er jo så storslagent at niognitti procent av menneskene må si: det er for storslagent. Thomas kan vi forstå. Men vi skjønner ikke engang at det kan henge riktig sammen med Peter.

Ser man realistisk på Peter, blir det ikke så ufattelig allikevel. Og når man ser på hvordan det videre gikk med ham og denne mester hvem han øieblikkelig var parat til å følge, da blir det hele samtidig så trøstefullt og så beskjemmende menneskelig at man kan si til sig

selv: var det håb for Peter, er det saktens håb for mig også.

Peter forlot alt, men han hadde ikke så meget å forlate. Det skal ikke sies for å gjøre ham ringe, men fordi det er sant. Han hørte ikke til de misfornøide, han hadde saktens fortsatt med å være fisker, — men på den annen side: stor stas var det ikke. Han var en relativt fattig mann. Han hadde et levebrød som aldri undlot å minne ham om at livet er usikkert, — en spenning uten utsikt til den store gevinst. Han var det han var uten å knurre, men han kunde også uten synderlig sorg gå fra det når noe bedre bød sig. Man skal se på dette rent realistisk. Det skal man fordi Jesus gjorde det. Det er *ikke* symbolikk og ufattelig dyp-sindighet når Jesus sier: «Barn! hvor vanskelig det er for dem som setter sin lit til rikdom å komme inn i Guds rike.» De kan ikke bryte op, de er ikke parate når noe større og bedre byr sig. Kristus fikk også den unge mann kjær og sa til ham at han skulde gjøre sig ferdig med og forlate alle ting for å følge ham. Men han gikk bedrøvet bort for han var meget rik. Det er ikke spørsmål om hvad det er som binder menneskene, det er meget oftere tankevaner, hovmod og døsighet enn det er rikdom, — men har mennesker en gang for alle forankret sig, låst sig inne slik som man låser ned en kostelig skatt, beskyttet sig i et pengehvelv eller lagt sig vel til rette i den uforstyrrelige selvtilfredshets himmelseng, eller plasert sig i ett av de mangfoldige uangripelige, men av virkeligheten konsekvent foraktede tankesystemer, — alle som er *ferdige* og lever statisk — de griper ikke efter noe annet enn det de alt har,

og de vil ikke bli grepet av noe som helst. De vil ikke flytte på sig. De hater uro. De ser med den dypeste mistillit på enhver som forlanger at de skal i bevegelse, hvis det da ikke er på stedet marsj. Skal de støtte en sak eller gi et parti sin stemme, må saken eller partiet befestes deres sikkerhet og smigre deres urokkelighet. Kommer det da en mann og sier at de skal bevege sig og at de til og med skal gjennom en trang port, så sier de naturligvis: nei, er du gal, vi hverken vil eller kan. Og hender det at de allikevel ser at de både må og skal, da trenger de en grundig ydmykelsens og angerens avmagringskur, hvilket er hårde vilkår.

Vi er her ved avgjørende realiteter i kristendommen. Kristus smigrer ingen. Og han sier aldri: bli hvad du er. Han kaller ikke den døsiges en atlet og den døde en levende. Han sier: følg mig. Og den rette, den lykkelige stilling i livet er Peters: han kunde bli hvor han var, men når den store kaller og det som er langt større enn hans erfaring venter, kan han også bryte op og gå.

Alle kristne må lære å bryte op og gå når mesteren kaller. Det er nemlig ikke bare hedninger som nekter å røre på sig. Det er altfor ofte også de kristne. De lever statisk. De vil ha kristendommen som en beskyttelse, men de nekter å bære dens våben. De vil leve bak dens festningsmurer. Men de vil ikke ut i åpen mark. Det kan tenkes at de går til gluggene i de trygge festningsmurene, tar sin kikkert og beser terrenget og konstaterer at stillingen der nede i menneskehavet er bekymringsfull for den kristne iakttagere; — det hender også at de utskyter en pil fra buestren-

gen, og elegant farer pilen henover fiendens hoder. Men ned på slagmarken, ut i nærkampen vil de strålende stridsmenn ikke.

«I er verdens salt. Men når saltet mister sin kraft — hvad skal det da saltes med?»

Peter var lykkelig. Han var ikke låst inne i denne verdens forherdede velvære. Og han var ikke lammet av døsig fromhet og selvrettferdighet. Kristus visste hvad han gjorde da han kalte ham.

Peter var altså blitt Herrens disippel, og likesom han var den som blev kalt først, blev han også den første blandt disiplene. Det er ikke godt å vite om de andre alltid var så henrykte over det, vi vet jo nemlig at det var adskillig rivalisering blandt dem, — men enten de likte det eller ikke blev Peter deres ordfører ved alle mulige anledninger. Det kom vel av at han simpelthen tok først til orde. Grubler var han ikke. Forsagt var han ennu mindre. Og tvil på sig selv var han kjemisk fri for. Sjelden har en mann betraktet sin egen skrøpelighet med større tillit. Det han følte og tenkte og trodde, det skulde ut øieblikkelig; der hadde den bleke eftertanke og de engstelige reservasjoner intet å skulle ha sagt. Jeg tenker mig at de andre disiplene mere enn én gang hadde lyst til å si hvad Peter sa, men de kom sig ikke tidsnok til det, — det var vel et eller annet hensyn som først skulde avveies, formuleringen skulde granskes ennu en gang, men straks, nu om et øieblikk skulde det komme med hele besindighetens autoritet og vekt. Men nei takk! Den barduse Peter var der før noen fikk sukk for sig. Han visste

beskjed. Og det har vel også noen ganger krepert hans meddisipler at det han sa, nettop var det som skulde sies. Det kunde simpelthen ikke sies bedre. Så måtte de vel nikke bifallende og smile samtykkende og beundre ham ufrivillig med en aldri så liten irritasjon skjult i det innerste hjertekammer.

Disiplene så og evangeliene forteller at Peter på ingen måte var så storslagen som han selv i ophøiede øieblikk mente at han var. Men Mesteren holdt på ham i tykt og tynt og utnevnte ham til sin kirkes grunnvoll, kalte ham en klippe. Her står vi overfor hemmelighetsfulle ting, for var det noe Peter efter alt menneskelig skjønn *ikke* var, så var det nettop en klippe. Han var ustadig og vankelmodig. Han tok kjempemessige beslutninger og sviktet dem øieblikket efterpå. Han tok munnen full av store forsikringer og løfter, — og før hanen gol var han i den situasjon at han bare kunde fremstamme fornektelser.

Men er kristendommen, som noen har sagt, paradoksenes religion, så bekrefter det sig på Kristi forhold til Peter med demonstrativ tydelighet. Jesus kalte den vankelmodige en klippe, og om det ikke *var* sant, så *blev* det sant, for Mesteren gjorde det til sannhet. Kristus hadde ingen illusjoner om den aktuelle Peter, han hvis høie og dyre forsikringer runger gjennom evangeliene som et memento om det Paulus har formulert slik at «den som står, se til at han ikke faller.» Nei, Kristus hadde ingen illusjoner. Hvordan skulde han overhodet kunne ha noen? Peter hadde jo for eksempel forlatt alt, brutt op, fulgt med Mesteren. Storslagent! Men det gikk ikke så lang tid før den

samme Peter *innså* at det var storslagent, næsten for godt til å være sant, og kom til å tenke på at slik edel, selvopofrende gjerning sannelig måtte påskjønnnes. Han syntes det var en umåtelig likegyldighet og tankeløshet av Jesus at han ikke underrettet både ham og de andre disiplene om hvad de skulde få som vederlag. Omsider tok han mot til sig, gikk resolutt til Mesteren og sa:

«Se, vi har forlatt alt vårt og fulgt dig.»

Og det sa han (efter Lukasevangeliet) nettop da Kristus hadde snakket om hvor vanskelig det var for de rike å komme inn i Guds rike, fordi det var så vanskelig for dem å sette sin lit til noe annet enn rikdommen. Da fant Peter øieblikket inne til, som disiplenes ordfører, å gjøre opmerksom på at de ikke var som hine rike, for de *hadde* forlatt alt.

Det er usigelig trøstefullt hvad Kristus svarer. Bare det at han ikke viser ham tilbake! Han kunde jo som en hærfører, en diktator ha sagt: det raker dig ikke, gjør din plikt så skal du få se det engang, — for øvrig har du ikke krav på noe som helst! Men det bekrefter sig her som overalt at Kristi rike ikke er av denne verden. Han som kalte Peter og alltid kaller mennesker, hersker ikke over sine folk som kongene og bruker ikke makt over dem. Uten irritasjon, med himmelsk tålmodighet og mildhet, med stemmen fra bergprekenens saligprisninger svarer han at «ingen har forlatt det han har kjært for Guds rikes skyld uten at han skal få mangefold igjen her i tiden, og i den kommende verden evig liv.»

For svarets skyld må kristne i alle tider være takk-

nemlige over at Peter kom med sitt spørsmål, sin halvkvædede vise.

Men man kan komme med en rent drepande innvending mot Peter: han forstod ingenting av sin Mesters misjon i denne verden. Han protesterte til stadighet mot det at Kristus skulde hjelpe og helbrede mennesker. Han var som en impressario som så det som sin oppgave å passe på at ingen fikk opfordre Mesteren til å øve sin kunst i utide. Engang skulde han gjenoprette riket for Israel, men foreløbig skulde hans makt og herlighet være forbeholdt de mest eksklusive kretser. Folk skulde vær så god forstå at det ikke gikk an å forstyrre ham. De øvrige disiplene var enig med ham i det, så den praksis fikk tidlig hevd, at de kristne, de utvalgte, vil forpakte Mesteren og betrakter det som en særlig gunstbevisning når de anerkjenner nye mennesker som adgangsberettiget til det kristne samfund. Gang på gang leser vi i evangeliene at disiplene holdt folk borte fra Jesus. Den stakkars blinde ved veikanten fikk vite at Jesus fra Nasaret gikk forbi og begynte å rope, men da blev han straks truet til å tie stille. Heldigvis lot han sig ikke true, men fortsatte med å rope av sine lungers fulle kraft, — og Jesus stanset og helbredet ham. Og da nu også mødrene vilde bringe de små barn til Jesus, blev Peter og de andre disiplene virkelig forarget. Det fikk enda gå an med de syke. Men disse sprellevende små barnene, som ikke trengte lægedom og som ikke kunde begripe en stavelse av Mesterens budskap, — dem fikk man i hvert fall holde borte. Dessuten måtte det vel betraktes som uimotsigelig at Mesterens lære var for voksne mennesker. Det

trengtes sannelig både karakter og fornuft for å forstå hvad han sa og gjorde. Så vekk med disse påtrengende mødre og deres barn!

Men da fikk Peter og de andre disiplene klar beskjed av Kristus. «La de små barn komme til mig og hindre dem ikke, for Guds rike hører sådanne til.» Var allerede denne tale nokså meningsløs og gåtefull, så måtte det jo føles som et slag i ansiktet da Kristus nu med kraft formulerte en av sine store paradoksale sannheter: «Sannelig sier jeg eder: uten at I blir som barn kan I ikke komme inn i Guds rike.»

Mesteren sa det og da var det naturligvis sant, men jeg tror at særlig Peter ved den anledning har sett ytterst grublende og en anelse misfornøyd ut. For hvad man nu ellers kunde si om ham — en voksen mann var han i hvert fall.

Men forestiller man sig at Kristus nu med et smil har tatt de små barn i fang og velsignet dem, mon ikke både smilet og velsignelsen da også har gjelddt Peter, — nettop fordi Kristus visste at han var et så stort og ekte barn og at det var barnet i Peter som gav ham adgang til det Guds rike han ennå forstod så lite av?

For la oss nu se Peter i en stor situasjon, et avgjørende øieblikk.

Mesteren sa til sine disipler at de skulde gå i båten og reise over til den annen side av Genesaretsjøen. Selv hadde han nettop bespist de fem tusen med fem brød og to fisk. Han blev en stund sammen med folket.

Så gikk han avsides op i fjellet for å be, og han var der om kvelden alene med Gud.

Imens gikk det disiplene ille, for da de var midt ute på sjøen fikk de motvind og storm. I den fjerde nattevakt kom Kristus vandrende på sjøen. Alle disiplene trodde de så et spøkelse og blev vettskremte så de skrek av redsel. Men den gode Mester beroliget dem og sa: Vær frimodige, det er mig, frykt ikke.

Alle disiplene så og hørte ham, inderlig glade blev de sikkert, men de gikk ikke av den grunn fra sans og samling, — de ventet naturligvis at Kristus skulde komme op i båten til dem.

Men Peter. — Han kunde ikke vente. Og først og fremst: han vilde ha del i denne storslagne oplevelse. Han vilde også spasere på sjøen! Hvorfor skulde han ikke det; det kunde umulig være Kristi mening å beholde en slik herlighet for sig selv. Som tenkt så sagt. «Herre! Er det dig, da byd mig å komme til dig på vannet!»

Ganske riktig, — Jesus sa: kom! Og ut steg Peter av båten og begynte å gå på vannet mot Mesteren.

Det er praktfullt, det er overdådig! Det er som da han på det første ord forlot alt og fulgte Mesteren. Det er den resolute, den trosvisse, den uforferdede, eventyrlystne og eventyrlige Peter. Han vilde gå på sjøen. Og han gikk.

Men som sedvanlig gikk det ikke så storslagent da det kom til stykket. Sjøen var høi, motet sank og plutselig begynte han selv å synke.

Var det eventyrlyst og eksperimenteringstrang som gjorde at han vilde gå på sjøen og være like storslagen

som sin herre, så var det nu dødsens alvor. Og nu bestod Peter prøven. Det var forbi med den voksne Peter. Overmotet var totalt vasket av ham i bølgene. Den voksne Peters tro sviktet, men barnet Peter hadde en sikrere tillit, en åpen ydmykhet. «Herre frels mig.»

«Og Jesus rakte *straks* hånden ut og tok fatt i ham.»

Det hendte store ting i dette øieblikk. Ikke alene blev forholdet mellom Mesteren og disipelen aldeles klart — nemlig som forholdet mellom Frelseren og den i sig selv fortapte. Men da så Kristus klart — som en åpnethed — barnetroen hos Peter. Og da om ikke før har Peter lært hvad det vil si å være takk-nelig for frelse så den store kjærlighet til Mesteren blev levende i ham.

Men ennå var det langt igjen. Peter hadde oplevd frelsen. Men sin kirke kunde Kristus ikke bygge på ham, minst av alt på ham — for fremdeles var Peter en from egocentriker. Han vilde ha Mesteren for sig selv og de lykkelige utvalgte. Han vilde ha det salig og uforstyrret godt i Kristi selskap. Korset hadde han ikke sett. Og da han så vidt begynte å skimte dets truende silhuett, blev han ikke alene forferdet, men han gikk i rette med Mesteren. Gud fri dig, Herre, sa han, dette må ingenlunde vederfares dig!

Han fikk være med på forklarelsens berg, og da konstaterte han gledestrålende at her er det godt å være, her må vi sannelig slå oss til! Det er den fromme egocentriker: Nu har jeg det fint, bedre kan jeg ikke

få det, hvad skal vi så mase mere for? La oss beholde det for oss selv! Og synes man nu det er for stygt å kalle det from egocentrisitet, så la oss kalle det en blanding av from henrykkelse og angst som mangfoldige kristne kjenner til. Vi elsker alle den store henførelse og vi er tilbøielige til å ta den og bare den som det ekte pant på at vi har fått del i det kristne liv. Vi spør oss selv i bekymret spenning hver eneste dag: hvordan føler du dig idag, — og er det ikke så stort bevendt med følelsen, så er vi tilbøielig til å mene at Gud svikter oss. Og vi vil ha den lykkelige følelsen som en gave, en mystisk foræring fra Gud. Dette kravet til kristendommen er i virkeligheten ren og skjær mystikk i slekt med østerlandske forestillinger om saligheten som mystisk skuen og passiv henrykkelse.

Nu — Peter fikk ikke være på forklarelsens berg — han like lite som noen kristen. Han så et glimt av herligheten og saligheten — og om det ikke kunde bli noen permanent tilstand, så hadde det allikevel gitt ham noe han hverken kunde glemme eller miste. Det var Mesteren han så i forklaret skikkelse, i guddommelig makt og glans. Han hadde nok anet og næsten tenkt det; nu blev det bekreftet ved synet og også av en himmelsk røst: «Dette er min sønn den elskede, i hvem jeg har velbehag; hør ham.»

Da Peter og de andre disipler som var med på berget hørte det, gikk det dem som det gikk Peter den gang hans garn på Jesu befaling blev revnende fulle av fisk: Han blev forferdet. Den gang sa han i den dypeste ærefrykt: «Herre, gå fra mig, for jeg er en syndig mann.» Nu falt de alle sammen «ned på sitt

ansikt og blev meget forferdet.» Peter, som nettop vilde slå sig ned på berget og leve i en stadig forklarelsens tilstand, fikk se at det var han ikke moden til, han var stadig vekk en syndig mann som ikke kunde holde Guds hellighet ut. På ny måtte Mesteren trøste ham og de andre: «Stå op og frykt ikke.»

Og da de nu så op, var det ikke mere noe å være redd for — de «så ingen uten Jesus alene.» Da tror jeg Peter var glad over at forklarelsens stund var forbi, at det var Menneskesønnen, ikke Gudssønnen han så, den gode mester og herre fra hverdagen.

Det vil en eller annen gang gå alle kristne slik: Når Kristi glans, når Guds hellighet lyser omkring dem, forstår de med forferdelse hvor langt de er borte fra den, og de gripes av takknemlighet over at de har en mester som i uslitelig tålmodighet og tilgivende kjærlighet leder dem på helliggjørelsens hemmelighetsfulle vei, hvor ingen kan gå av egen fortjeneste, i egen kraft, men hvor «alt er nåde.»

Underlig var denne helliggjørelsens vei for Peter som for alle kristne, ofte oprørende for kjød og blod. Peter var en kraftig kar, sikkert godslig, men like sikkert ikke noe særlig from av sig. Han likte ikke fornedrelser og ydmykelser, — hvem gjør det? — Han vilde gjerne utmerke sig og bli utmerket, han var utålmodig og blev fort sint. Han beundret og elsket Mesteren, men må ofte ha hatt det hårdt når han så hvad Kristus gjorde, og hørte hvad han sa. Han hadde sikkert beundret ham som talte fra berget til folkemengden. Om saligprisningene var ham litt bleke og uforståelige, har han til gjengjeld frydet sig over

alle: Ve eder! — og tenkt: det har de godt av, slik skal det være. Og full av henrykt takknemlighet har han betraktet Mesteren, som så plutselig kom inn i hans liv, denne merkelige mann som talte med slik myndighet. Da har han følt det lett og stolt å være disippel, han har nydt folkemassens forundret-imponerte miner, brasket sig, holdt sig nær til Mesteren forat alle skulde forstå han var en særlig fremragende og foretrukket disippel. Mere kom til efter hvert. Kristus selv bygget langsomt op Peters store takknemlighet og kjærlighet til Mesteren. Ja, den dag kom også da den benådede Peter forstod hvem denne Mester egentlig var, at det var den levende Guds sønn han hadde møtt den dag ved sjøen. Det var vel skjedd efter hvert — og da troen var klar og sikker, gav Kristus ham en dag anledning til å bekjenne den. Det var den største dag Peter hadde oplevd.

Kristus spurte disiplene en dag da de var kommet til landet ved Cesarea Filippi — «Hvem sier folk at Menneskesønnen er?» Det var et nokså nøitralt spørsmål og de svarte alle sammen uten betenkning i munnen på hverandre: Noen sier døperen Johannes, andre Elias, andre igjen Jeremias eller en av profetene. Slikt hadde de naturligvis hørt til stadighet, så det var ikke vanskelig å svare.

Da kom et nytt spørsmål som en bombe:

«Men I — hvem sier I at jeg er?»

Da svarte de ikke lenger i munnen på hverandre. Men desto sterkere lyder Peters stemme og forsikring:

«Da svarte Simon Peter og sa:

«Du er Messias, den levende Guds sønn.»»

Det var Peters store bekjennelse og det var et veldig øieblikk. Hvor stort det var forstår man av hvad Kristus sa til ham:

«Salig er du, Simon, Jonas' sønn! for kjød og blod har ikke åpenbart dig dette, men min Fader i himmelen.»

Større ting kan ikke sies og kraftigere kan det ikke forkynnes at den skrøpelige Peter var benådet — for den tro og forsikring hadde han ikke fått av sig selv, den var blitt åpenbaret ham av Gud, den var en gave fra Gud; — og slik er da troen for alle tider av Kristus selv blitt kjennetegnet som en Guds gave, virkningen av Guds Ånds arbeide i mennesket.

Og Kristus ophøide nu Peter og utnevnte ham til klippen.

«Og jeg sier dig at du er Peter; og på denne klippe vil jeg bygge min menighet, og dødsrikets porter skal ikke få makt over den. Og jeg vil gi dig nøkkelen til himmelens rike, og det du binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og det du løser på jorden, skal være løst i himmelen.»

Slik ophøide ikke Kristus noen annen av sine disipler. Man leser ordene blendet, i ærefrykt og man tenker at nu er altså alle ting i orden med Peter og for Peter; han er den utvalgte fremfor alle andre; han har som den første blandt disiplene bekjent sin klippefaste tro på Jesus som Kristus, på menneskesønnen som Guds sønn; og Frelseren har utpekt ham som den kristne menighets grunnvoll.

Altså — man sier: troen er brutt gjennom hos Peter, han har bekjent; dermed er alt klart. Peter er ferdig.

Men nei; så enkelt er det ikke. *Efter* troens gjennombrudd, *efter* bekjennelsen skjer det uhyggelige ting. Ja, i det samme kapitel hos Matteus hvor Kristus priser Peter salig, hender det utrolige at han kaller den samme Peter for Satan.

Det må leses i sin sammenheng.

«Fra den tid begynte Jesus å gi sine disipler til kjenne at han skulde gå til Jerusalem og lide meget av de eldste og yppersteprestene og de skriftlærde, og slås ihjel og opstå på den tredje dag.

Da tok Peter ham til side og begynte å irettesette ham og sa: Gud fri dig, Herre, dette må ingenlunde vederfares dig! — Men han vendte sig og sa til Peter: Vik bak mig, Satan! du er mig til anstøt, for du har ikke sans for det som hører Guds rike til, men bare for det som hører menneskene til.

Da sa Jesus til sine disipler: Vil noen komme efter mig, da må han fornekte sig selv og ta sitt kors op og følge mig. For den som vil berge sitt liv, skal miste det, men den som mister sitt liv for min skyld, skal finne det.»

Man finner ikke ord for å karakterisere denne motsetning — på den ene side: salig er du! — på den annen side: vik bak mig, Satan. Det er et svimmelt sluk mellom disse to utsagn fra den samme sanndru munn. Jeg har lest kapitlet ofte i mitt liv og er hver gang blitt skremt. Den tilsynelatende motsetning er så voldsom, og Kristi tonefall i begge utsagn så pasjonert. Man forstår det ikke.

Alt som man kaller det kristne paradoks finnes her. Og her må alle kristne stanse. Skal ikke deres kristne liv forkrøbles, må de alle lære hvad Peter måtte lære.

Salig er du! — Vik fra mig, Satan!

Det er et svimmelt sluk. Det består i avstanden mellom det som mennesket får fra Gud og har i sig selv.

Salig er du Simon, Jonas' sønn, for kjød og blod har *ikke* åpenbaret dig det, *men min Far som er i himmelen*.

På troen hos Peter bygget Kristus sin menighet fordi den var gitt ham av Gud. Han bygget den ikke på noe som Peter i sig selv var eller eiet. Peters salighet bestod i at Gud hadde arbeidet i ham og åpenbart ham guddommelig sannhet, gitt ham troen.

Vik bak mig, Satan — *du* har ikke sans for det som hører Guds rike til.

I sig selv, i sin natur, ut fra sine instinkter hadde Peter ingen adgang til, ikke engang sans for Guds rike.

Med andre ord: Gud kan ha gitt et menneske tro, ha dratt det til Kristus, vist det Kristi guddom og herlighet — og allikevel kan det samme menneske stå Guds rike imot — være uten sans for det.

Det var på dette stadium Peters situasjon. Han trodde på Kristus og hadde det godt sammen med ham. Men fremdeles var han meget av den fromme egocentriker. Han vilde gjerne se Mesteren i herlighet og makt og han tenkte sig vel også at den dag snart måtte komme da menneskene og folkene bøiet sig for ham

og ophøiet ham til herre og hersker. Når den dag kom, vilde naturligvis også Peter og de andre disiplene få en rundelig andel i æren, — de gikk jo allerede på veiene med Mesteren foran sig og diskuterte sig imellem hvem av dem det skulde bli som fikk sitte på hans høire og venstre side. Og en dag tok Sebedeus-sønnes mor mot til sig, gikk til Kristus og la efter nidkjære mødres skikk et godt ord inn for sine gutter. Stor stas og glede skulde det i hvert fall bli.

Hvordan kunde Peter undgå å bli rystet og forferdet da Jesus begynte å tale — ikke om herlighet og makt og ære, men om store lidelser, om å bli slått ihjel og om en mystisk opstandelse på den tredje dag. Og må han ikke ha følt det som et slag i ansiktet når Mesteren først kaller ham, den utvalgte, for Satan og dernæst i skremmende alvor snakker om å fornekte sig selv og om å *miste* sitt liv for Kristi skyld med den ufattelige begrunnelse at da skulde de vinne alt.

Det var noe nytt og sterkt opprørende. Peter hadde fått tro og han var glad over denne gave, likte naturligvis også å bli prist salig på grunn av den og utnevnt til noe storartet hvis betydning han bare dunkelt ante. Men med denne tro på Kristus var han jo fremdeles sig selv, den gamle Peter, bare rikere, lykkeligere og på en underlig måte beæret. Det var godt å tro på Kristus, godt å vite at han var der til øieblikkelig hjelp i alle vanskelige situasjoner, det var også storartet å være hans disippel, for folket hang jo ved ham både på grunn av hans lære og hans gode og vidunderlige gjerninger.

Og så får han høre:

«Den som vil berge sitt liv, skal miste det; men den som mister sitt liv for min skyld, skal finne det.»

Han hadde møtt Kristi kallelse og sagt ja. Han hadde sett Kristi guddom og bekjent den. Men nu møtte han Kristi krigserklæring til hele den menneskelige natur.

Og han kom inn i en krise.

Han har hatt det vondt og kjempet hardt. Og han begynte å forstå hvad det gjaldt. For så en dag gikk han til Kristus og sa:

«Herre! Hvor ofte skal min bror synde mot mig og jeg tilgi ham det? Så meget som syv ganger?»

Er det ikke et vidunderlig spørsmål? Må man ikke holde av Peter?

Sannelig — han begynte å forstå, begynte å se i sig selv, i sitt eget liv hvor vanskelighetene var. Han hadde lett for å føle sig forurettet og bli forbitret og han hadde vanskelig for å tilgi. Han var sribar. Som mange sribare mennesker stod han sikkert iherdig på sin rett og likte sig godt når han kunde få uttrykk for sin rettferdige vrede. Det var Peter som i Getsemane have drog sitt sverd og hugget av øret på yppersteprestens tjener.

Nu står han altså overfor Mesteren i stor spenning og spør om denne ting som på alle måter er så vanskelig for ham. Han har hørt at man må «miste sitt liv», at han må bli anderledes, omformes efter Kristi billede, og han har forstått at det gjelder ikke noe mystisk, noe utenfor ham, noe erkjennelsesmessig, men konkrete ting i hans eget vesen, hans sribarhet, utålmodighet, vrede. Men på den annen side: Kan

det være meningen at folk skal få lov til å opføre sig presis som de vil mot mig — uten at jeg skal gjøre gjengjeld, uten at jeg skal bli forbitret — ja, skal jeg til og med tilgi dem? Og i så fall: hvor *ofte* skal jeg tilgi dem? Hvis vedkommende ikke blir bedre, men kanskje til og med verre og tenker: den tosken Simon Peter kan jeg fornærme så meget jeg vil, han bare tilgir og tilgir, og det er stor moro å se på ham hver gang han må ta sig ordentlig på tak og kjempe ned sin forbitrelse? — Det kan da ikke være meningen?

Jeg forstår Peter godt. For det første er det alltid hårdt når ens kristendom kommer i virkelig konflikt med konkrete ting i ens liv, — når det ikke gjelder hvad vi skal tenke eller tro eller føle, ingen storslagne ting, men bestemte, banale og fortvilet vanskelige ting i min egen natur. Men dit må vi. Det er ydmykende — og kristendommen er ydmykende. For det annet er det et vanskelig kapitel: hvor ofte skal jeg tilgi? Livet vrirler av irritasjonsstoff, og selv om man vil eller innbiller sig at man vil det beste overfor alle mennesker — hvad hjelper det når man støter på opplagt ondskap og urettferdighet, folk som vil misforstå og med flid ødelegger ens glede og alle ens gode forsetter? Finnes det et eneste menneske som ikke forstår Peters spørsmål? Som ikke føler sig rammet av det? Personlig må jeg bekjenne at jeg stadig spør om det samme.

Kristus svarte Peter:

«Jeg sier dig: ikke syv ganger, men sytti ganger syv ganger.» Med andre ord: bestandig.

Og derpå fremsatte Kristus en av sine lignelser.

En konge vilde holde regnskap med sine tjenere. Og en tjener blev ført frem som skyldte sin herre ti tusen talenter.

Tjeneren kunde ikke betale, han hadde ingenting å betale med. Kongen befalte at han og hans hustru og alt han hadde skulde selges slik at gjelden blev betalt.

Men tjeneren falt ned for ham og sa: Vær langmodig med mig, så skal jeg betale alt sammen.

Kongen ynkedes over ham og eftergav ham hele gjelden.

Da tjeneren kom ut, traff han en medtjener som skyldte ham hundre penninger. Han gikk løs på ham og sa: betal øieblikkelig! Og da han ikke kunde betale, lot han ham kaste i fengsel.

Kongen fikk høre det, kalte tjeneren til sig og sa:

Burde ikke også du forbarme dig over din medtjener, likesom jeg forbarmet mig over dig?

Og han overgav tjeneren til dem som piner.

«Slik, sa Jesus, skal også min himmelske far gjøre med eder om ikke enhver av eder av hjertet tilgir sin bror.»

Her møter vi på ny Guds kjærlighets majestetiske lov. Har man funnet og fått Guds tilgivende kjærlighet, da er man forpliktet av den og man fornekter den i det samme øieblikk som man ikke vil være forpliktet av den. Man stiller sig selv utenfor den.

Professor Spoerry fra Schweiz uttrykte det i en annen forbindelse slik: «Den som taler om forsoningen med et uforsonlig sinn, han slår den Herre Kristus i ansiktet.»

Tjeneren visste vel om at kongen var til og at gjel-

det være meningen at folk skal få lov til å opføre sig presis som de vil mot mig — uten at jeg skal gjøre gjengjeld, uten at jeg skal bli forbitret — ja, skal jeg til og med tilgi dem? Og i så fall: hvor *ofte* skal jeg tilgi dem? Hvis vedkommende ikke blir bedre, men kanskje til og med verre og tenker: den tosken Simon Peter kan jeg fornærme så meget jeg vil, han bare tilgir og tilgir, og det er stor moro å se på ham hver gang han må ta sig ordentlig på tak og kjempe ned sin forbitrelse? — Det kan da ikke være meningen?

Jeg forstår Peter godt. For det første er det alltid hårdt når ens kristendom kommer i virkelig konflikt med konkrete ting i ens liv, — når det ikke gjelder hvad vi skal tenke eller tro eller føle, ingen storslagne ting, men bestemte, banale og fortvilet vanskelige ting i min egen natur. Men dit må vi. Det er ydmykende — og kristendommen er ydmykende. For det annet er det et vanskelig kapitel: hvor ofte skal jeg tilgi? Livet vrirler av irritasjonsstoff, og selv om man vil eller innbiller sig at man vil det beste overfor alle mennesker — hvad hjelper det når man støter på opplagt ondskap og urettferdighet, folk som vil misforstå og med flid ødelegger ens glede og alle ens gode forsetter? Finnes det et eneste menneske som ikke forstår Peters spørsmål? Som ikke føler sig rammet av det? Personlig må jeg bekjenne at jeg stadig spør om det samme.

Kristus svarte Peter:

«Jeg sier dig: ikke syv ganger, men sytti ganger syv ganger.» Med andre ord: bestandig.

Og derpå fremsatte Kristus en av sine lignelser.

En konge vilde holde regnskap med sine tjenere. Og en tjener blev ført frem som skyldte sin herre ti tusen talenter.

Tjeneren kunde ikke betale, han hadde ingenting å betale med. Kongen befalte at han og hans hustru og alt han hadde skulde selges slik at gjelden blev betalt.

Men tjeneren falt ned for ham og sa: Vær langmodig med mig, så skal jeg betale alt sammen.

Kongen ynkedes over ham og eftergav ham hele gjelden.

Da tjeneren kom ut, traff han en medtjener som skyldte ham hundre penninger. Han gikk løs på ham og sa: betal øieblikkelig! Og da han ikke kunde betale, lot han ham kaste i fengsel.

Kongen fikk høre det, kalte tjeneren til sig og sa:

Burde ikke også du forbarme dig over din medtjener, likesom jeg forbarmet mig over dig?

Og han overgav tjeneren til dem som piner.

«Slik, sa Jesus, skal også min himmelske far gjøre med eder om ikke enhver av eder av hjertet tilgir sin bror.»

Her møter vi på ny Guds kjærlighets majestetiske lov. Har man funnet og fått Guds tilgivende kjærlighet, da er man forpliktet av den og man fornekter den i det samme øieblikk som man ikke vil være forpliktet av den. Man stiller sig selv utenfor den.

Professor Spoerry fra Schweiz uttrykte det i en annen forbindelse slik: «Den som taler om forsoningen med et uforsonlig sinn, han slår den Herre Kristus i ansiktet.»

Tjeneren visste vel om at kongen var til og at gjel-

den var blitt ham eftergitt. Mange mennesker er kristne i den forstand at de har oplevd Gud; de tror. Men de vil ikke være forpliktet av troen og nåden, de vil ha den som tilflukt og trøst, men ikke bringe den videre som kraft. Derved viser de at de ikke har sans for det som hører Guds rike til. Tvert imot: de hindrer gudsrikets vekst.

Kristus lærte Peter det som Paulus uttrykker slik: «Om jeg har all tro så jeg kan flytte fjell, men har ikke kjærlighet, da er jeg intet.»

Men det var en hård lære. Og det var ikke bare Peter som syntes at den var hård. Jesus var blitt populær, men nu begynte mengden å trekke sig tilbake fra ham. Også de sytti som han en gang sendte ut og som da var så begeistret over å være i hans tjeneste — også de forsvant. Tanken har heller ikke vært fremmed for de tolv. Og Kristus visste det. En dag spurte han dem direkte:

«Vil også I gå bort?»

Da blev Peter på ny disiplenes ordfører. Og det han svarte sier meget. Han svarte *ikke*: Herre, hvordan kan du tenke noe slikt! Det har aldri falt oss inn. Han sa:

«Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord. Og vi tror og vet at du er Guds hellige.»

Det er igjen et av Peters vidunderlige, geniale ord som kristne ned igjennem alle tider har gjort til sine egne. Det er opriktig. Det er sørgmodig. Og allikevel er det fylt nettop av det håp og det liv som er kri-

stent. Det er et ord som ikke kunde tenkes noe annet sted enn nettop i kristendommen.

De *hadde* tenkt på å gå. Men de var kommet til et resultat som de slett ikke forkynte med jubeltoner, men med en blanding av forundring og forskrekkelse over at de var ført til et sted hvor det ikke fantes vei tilbake. Hvem skal vi gå til? Hvor skal vi gå hen? Vi kan falle, vi kan fornekte, vi er og vil alltid være uverdige overfor dig, Herre. Men gå fra dig! Du har jo selv gjort det umulig! Det er ingen andre. Det er ikke noe annet.

Så stiger Peter: Du har gitt oss smak på noe som verden ikke har. Gjennom dig og dine ord strømmes det evige liv. Hvem kan så ha sans for alt tilfeldig og stykkevist og dødsviet hvorav verdens forvirring består?

Og ennu høiere stiger Peter — til en fornyet bekjennelse: Ingen annen er som du. Vi har grublet over din hemmelighet. Vi har forsøkt å få dig til å stemme som blott og bart menneske, en av oss, bare bedre og større. Men det nytter ikke. Du er nok menneske — av kjøtt og blod, men du har ikke vår natur. Du er kommet helt ned til oss og møter oss hvor vi er, der måtte du møte oss og løfte oss, for vi kunde ikke nå dig. Men vi har sett og oplevd nok av dig til å tro og vite at du er Guds hellige. Og når vi har stått dig imot i våre tanker av og til, så er det nettop fordi det er slik avstand mellom dig og oss, skjønt du er oss så nær. Hvorfor spør du, Herre. Det kommer jo ikke an på oss. Vi hadde nok sloppet dig og gått fra dig for lenge siden. Men det er du som ikke slipper og ikke forlater oss.

Så gikk veien like mot korset. Underlige ting fikk disiplene oppleve og underlige ord hørte de fra Mesterens munn.

Og så meget som de hadde sett og hørt av ham før, så viste det seg allikevel nu at mellom Mesteren og dem var der stadig et svalg. I dem spøkte fremdeles herre- og herskertanken, ærelysten, den fromme egocentrismen. Men han avviste det alt sammen. Han forkynnte en stikk motsatt tanke og lyst og lov.

Kristus visste at hans time var kommet. Nu skriver Johannes noe merkelig. «Da Jesus visste at Faderen hadde gitt alt i hans hender, og at han var utgått fra Gud og gikk til Gud, så står han opp fra måltidet og legger sine klær av seg og tar et linklæde og binder om seg. Derefter slår han vann i et fat og så begynte han å vaske disiplenes føtter.»

Peter forstod ikke hvad dette skulde bety. Han sa forundret: «Herre, vasker du mine føtter?» «Hvad jeg gjør, forstår du ikke nu, men du skal skjønne det siden.»

Nu visste jo Peter at det å vaske andres føtter var en ytterst vanærende bestilling, og han kan ikke rolig finne seg i at Mesteren nedlater og nedverdiger seg på den måten. Så han tar kraftig i og sier: «Du skal aldri i evighet vaske mine føtter.» Jesus svarte: «Derksom jeg ikke vasker dig, har du ikke del med mig.» — Og Peter vilde jo ikke ha vært Peter om han ikke da hadde snudd helt om og forlangt å få vasket ikke bare føttene, men også hendene og hodet.

Genial er den bibelske realisme som gir oss dette streif av humor inn i denne scene som uttrykker hele

Kristi stilling, opgave og gjerning. Fordi han hadde all makt og fordi han kom fra Gud blev han alles tjener. Det er mindreverdigheten i oss som vil herske. Det er guddommen i Kristus som vil tjene. Uten å oppleve denne guddommelige tjenende nåde kunde ikke Peter, kan ikke noe menneske få «del med Kristus», få hans sinn og forstå gudsrikets lover.

Vidunderlige og trøstefulle er Kristi ord: «hvad jeg gjør, forstår du ikke nu, men du skal skjønne det siden.» (Det peker på en av de store hemmeligheter i helliggjørelsen: mennesket vet ikke hvad meningen er med mange ting som Gud lar dem oppleve.) Men det virker i dem, — inntil det engang blir ganske klart. Slik må det være, fordi det er Gud som arbeider, ikke vi. Av oss kreves tillit. Det er troen som prøves, mens Kristus renser frem sitt billede i oss.

Så kom det hellige døgn da Kristus fullbyrdet sitt frelsesverk, — det døgn hvis innhold vi aldri helt skal fatte, men som alle kristne lever på, hvor forskjellig de så forsøker å uttrykke hvad de ser i korset og hvad de har oplevd av dets kraft.

Det er Kristi seier. Det er disiplenes nederlag. Kristus utførte Guds vilje, — lydig inntil døden. Disiplene som hadde vandret med Mesteren, forstod fremdeles intet av denne Guds vilje som var Kristi lov.

For Peter er dette store pasjonsdøgn fylt av forsmeldelse. Elendigheten er så stor at man helst vil springe over det hele. Før har han i hele sin skrøpelighet og i all sin benådede trossikkerhet, i hele sin brått skiftende

blanding av godt og vondt, stort og ynkelig, vært så menneskelig, så helt forståelig, ofte så humoristisk at man umiddelbart holder av ham, ofte beundrer ham, ofte ler av ham, gjerne føler sig solidarisk med ham. Han har vært litt av Kristi narr, og det hender jo at narren i all sin umiddelbare, ubevisste elendighet tjener til å belyse helten, gjøre ham klarere, mer gripende. Vi kunde vel overhodet ikke opfatte storhet uten i relasjon til svakhet og usselhet.

Pasjonsdøgnet Peter er ikke lenger humoristisk. Men når vi skremmes av ham og helst hopper over dette døgnet i hans liv, da har det en dypere og mere uhyggelig årsak. Vi synes det er skamfullt å måtte kjennes ved ham. Vi liker ikke å måtte tenke på at han fremdeles, også da, selv da, er *vår representant*. Men slik er det. Og det er derfor at vi lærer mere om Peter og Kristus, mere om oss selv og den Herre vi bekjenner i dette skamfulle og kvalfulle døgn, enn ellers gjennom hele evangeliet. At også Peters fornektelse av Kristus blir gjort til et evangelium, — det er på ny kristendommens store paradoks, et av dens fabelaktige, rystende, enestående sannhetsbeviser.

Påskén var nær, Satan fôr i Judas forræderen, men Jesus sendte Peter og Johannes avsted for å gjøre i stand påskelammet.

Mesteren innstiftet den hellige nadverd.

Og umiddelbart etterpå begynte disiplene å trette, om «hvem av dem skulde gjelde for å være størst.»

Intet menneske kunde ha undgått å bli fortvilet. Ti-

den var snart forbi, — og alt hvad Jesus hadde lært disiplene så ut til å ha vært forgjeves. Selv nu, like efter nadverden, like foran hans død, midt i hans kjærlighets selvopofrende, selvutgivende mysterium, — selv nu trettet de om makt og ære. Måtte han ikke fortvile og tenke: Det er håbløst; hvad jeg lærer dem kan de ikke fatte, for deres natur står Gud imot. Men Guds sønn fortviler ikke. Med himmelsk tålmodighet lærer han dem ennu en gang sitt bud: «Den største blandt eder skal være som den yngste, og den øverste som den som tjener.»

Og så kommer han til Peter. Han sier til ham en ting så overraskende og utrolig at det virker som et slag.

«Simon! Simon! se, Satan krevde å få eder i sin vold for å sikte eder som hvete, men jeg bad for dig at din tro ikke måtte svikte.»

Altså: Fremdeles hadde Peter tro. Og Kristus selv bad for ham at *den* ikke måtte forsvinne.

Men så kommer den overveldende setning. Jeg deler den op:

«Og når du engang omvender dig . . .»

Skulde Peter omvende sig! Han, klippen, som var prist salig for sin tro. Betyr da ikke omvendelsen nettop det som man med et almindelig religiøst uttrykk kaller «å komme til troen»? Jesus sier nei, og når man husker at omvendelse egentlig betyr *sinnsforandring*, — så forstår man hvad Kristus sier. Heller ikke nu hadde han noen illusjoner hverken om Peter eller de andre. De trodde på ham og bekjente troen, men sinnsforandret var de ikke. De hadde ikke

opdaget Guds rikes store hemmelighet. I slutten av setningen peker Kristus konkret på en oppgave som bare omvendelsen, sinnsforandringen kunde sette Peter i stand til å ta fatt på:

«— da styrk dine brødre.»

Omvendelsens viktigste frukt skulde altså ikke være en stor henrykkelse, i slekt med den på forklarelsens berg, ingen utsøkt nydelse og glede som Peter kunde beholde for sig selv. Tvert imot, — omvendelsen skulde gjøre slutt på den fromme egocentrisiteten. Omvendelsen skulde skape et nytt sinn hos disiplene. Det er om det Kristus taler i sin store avskjedstale til dem, — enhet, samfund, innbyrdes kjærlighet. «Derpå skal alle kjenne at I er mine disipler, om I har innbyrdes kjærlighet.» Først når det er skjedd er Guds rike blitt en demrende virkelighet for de kristne. Og først da har de oplevd omvendelsen. Den består nettop i at all herskelyst, all from nydelsessyke og egocentrisitet fordrives. Dermed fordrives også konkurransen, lysten til å dømme og forstøte og mistenkeliggjøre. Den omvendtes egenskaper og liv blir positivt bestemt: Styrk dine brødre, ha samfund og innbyrdes kjærlighet, *søk først* Guds rike og hans rettferdighet.

Det er en overveldende setning, for den dømmer den dag i dag så meget av det som kalles omvendelse og kristent liv. Man taler stadig om omvendelse som en dypt privat, strengt avgrenset subjektiv opplevelse, og mener at den består i å «komme til troen» og få trøst og oppbyggelse av den. Men omvendelsen er noe meget mere. Den er å «bli forvandlet ved fornyelsen av eders sinn» (Rom. 12, 2.) — å få «sans for det som

hører Guds rike til» og overgi hele sitt liv til Gud og hans rikes sak, gå inn i det kristne samfund med Kristi eget tjenersinn, «styrke brødrene», være salt og lys i verden. Noe mindre er omvendelsen ikke. Det er derfor Kristus uttrykkelig kan si at Peter ikke var omvendt.

Peter svarte da med sin aller største forsikring: «Herre! — med dig er jeg rede til å gå både i fengsel og død.»

Man treffer ikke så sjelden kristne som sier omtrent det samme. De er ikke særlig aktive kristne, de har ikke særlig syn for de kristne muligheter og opgaver rundt omkring sig, føler det også som kraftløshet, — og trøster sig da presis på Peters måte: blev det alvor en gang, kom det kristendomsforfølgelse så det stod om liv og død, — da var det ingen sak, da sa vi som Luther: Og tage de vårt liv, gods, ære, børn og viv —

Akk, Kristus hadde ingen tro på Peters store forsikringer. Han sa til ham: «Jeg sier dig, Peter: Hanen skal ikke gale idag før du tre ganger har nektet at du kjenner mig.» —

Hvordan kan Kristus tro på Peters og alle andres ødsle forsikringer om å ville gå i fengsel og død for hans skyld, — så lenge de ikke våger å gå med Kristi budskap ut i hverdagen, ut til menneskene, all den stund de er så redde for verden at de helst beholder troen for sig selv?

Og Kristus fikk rett. Disiplene sov i Getsemane have. De flyktet da øvrigheten kom for å hente deres mester. Han hadde fortalt dem det alt sammen på

forhånd for at de skulde vite det når det skjedde. Allikevel blev de grepet av panikk. Alene mot hele verden gikk Kristus til sitt kors.

Peter holdt til i yppersteprestens gård. Og det var der han tre ganger fornektet Kristus: «Jeg kjenner ham ikke.»

Det er umulig å kommentere det.

Når omvendte Peter sig?

Også i denne sin mest forsmedelige stund var Peter benådet. Den som har fornektet sin mester, som næsten har gjort sig skyldig i forræderi, — hvad har han tilbake å gjøre? Judas, som virkelig forrådde ham, søkte døden. Andre vilde vel med frysende håpløshet og kynisk avbalansert forferdelse si: det er gjort! Jeg *har* fornektet ham. Da får det stå ved makt. Jeg har en gang for alle stilt mig utenfor! Den store fare er at fornektelsen, fallet, nederlaget blir til forherdelse. Det er den golde, om man vil: den voksne reaksjon. Det er den dypeste av all fortvilelse, den sier til angrenen: du er ynkerdig, jeg vil ikke se dig. Den sier til bønner: nei, jeg kan ikke, det vilde være gudsbespottelse. Og så går prosessen fort: man væbner sig med alle vantroens våben, trekker sig ut av det kristne samfund og står imot ethvert kall som siden kommer. Mange av de mest fanatiske, hatefulle kristendomsmotstandere er mennesker som en eller annen gang har hatt et bittert nederlag i sitt kristne liv og har angret på det med ufruktbar selvforakt som efter hvert, i selvforsvar, blir til kristendomshat.

Peter var på ny benådet. Han kunde ikke sture. Han kunde ikke fastholde fornektelsen. Han kunde ikke isolere tanken og mobilisere den mot troen. Fremfor alt: han kunde nok fornekte Mesteren overfor menneskene, men han kunde ikke overfor sig selv fornekte sin kjærlighet til ham, den som Mesteren selv hadde skapt. Det blev ennu en gang barnet i Peter som reddet ham.

«Og han gikk ut og gråt bitterlig.»

Og *da* — tror jeg — *omvendte Peter sig*.

Da han var kommet dit at han overfor menneskene hadde fornektet Frelseren og Mesteren, — da har han forstått at hvis ikke alt skulde falle i grus for ham, måtte han bli et levende ledd i Guds rike og bringe troen ut i verden. Før var det han, den storslagne, som kom med storslagne forsikringer og skulde utrette storslagne ting. Hvordan skulde han den gang opfatte den tale at *han*, selveste Peter, skulde «miste sitt liv» og «fornekte sig selv.» Nu var han så bitte-liten, så ydmyket av sig selv at han kunde opfatte noe av det: skulde han ikke *stadig* fornekte Kristus, *måtte* han fornekte sig selv.

I det døgn da Frelseren døde for verdens skyld, avdøde også Peter fra sig selv.

Og som Frelseren opstod, blev Peter «født på ny». Det var en ny Peter som møtte den opstandne Kristus. Den vankelmødige var blitt til klippen. Nu kunde Kristus bygge på ham.

Ennu engang overlot da Kristus ham sin store opgave. Som Kristi apostel skulde han gjøre Kristi gjer-

ning i verden, — ikke være religiøs selvnyder, men forvalter av Kristi kjærlighets kraft.

Det finnes i denne verden intet større, mere gripende enn de tre vers i Johannesevangeliets siste kapitel hvor Kristus gir Peter den store misjons- og sjelesørgeropgave.

«Da de nu hadde holdt måltid, sier Jesus til Simon Peter: Simon, Johannes' sønn! elsker du mig mere enn disse? Han sier til ham: Ja, Herre! du vet at jeg har dig kjær. Jesus sier til ham: Fø mine lam.»

Atter sier han til ham, annen gang: Simon, Johannes' sønn! elsker du mig? Han sier til ham: Ja, Herre! du vet at jeg har dig kjær! Han sier til ham: vakt mine får!

Han sier tredje gang til ham: Simon, Johannes' sønn! har du mig kjær? Peter blev bedrøvet over at han tredje gang sa til ham: Har du mig kjær? Og han sier til ham: Herre! du vet alt, du vet at jeg har dig kjær. Jesus sier til ham: Fø mine får.»

Kristus sier ikke: elsker du menneskene? Han spør: elsker du mig? Det er spørsmålet gjennom alle tider. Den som sier: jeg holder ikke nok av menneskene til å kunne arbeide for Kristi sak blandt dem — han bedrar sig selv, for hemmeligheten er at han ikke elsker Kristus. Det har Grundtvig forstått da han ber i sin pasjonssalme:

Du som har dig selv mig givet
lad i dig mig elske livet,
så for dig kun hjertet banker,
så kun du i mine tanker
er den dype sammenheng.

Den kjærlighet hadde Peter fått. Kristus hadde selv skapt den i ham. Og dermed blev det gåtefulle paradoks bokstavelig sant: Simon Peter blev klippen. Han fikk veksten fra den fromme selvoptatthet, det religiøse sneversyn og snevre sinn til det som Paulus uttrykker slik at «Kristi kjærlighet tvinger oss» — så han kunde stå frem på pinsedagen og grunnlegge Kristi menighet på jorden, fø hans lam og vokte hans får.

Og slik vidner han i sitt første brev:

«I skal følge efter i hans fotspor, han som ikke gjorde synd og i hvis munn det ikke blev funnet svik, han som ikke skjelte igjen når han blev utskjelt, ikke truet når han led, men overlot det til ham som dømmer rettferdig, han som bar våre synder på sitt legeme op på treet, forat vi skal avdø fra våre synder og leve for rettferdigheten, han ved hvis sår I er lægt. For I var villfarende som får, men har nu omvendt eder til eders sjelers hyrde og tilsynsmann.»

Peter taler av erfaring. Han hadde oplevd hyrdens uslitelige tålmodighet, tilsynsmannens årvåkne, alltid tilgivende og skapende kjærlighet, som «skjuler en mangfoldighet av synder.» Derfor formaner han de kristne til å «elske hverandre inderlig av hjertet.» Og slik som gudsriket omsider blev virkelighet for ham og i ham, slik er han forvisset om at det skal gå med alle levende kristne: «dagen lyser frem og morgenstjernen går op i eders hjerter.» Og de kristnes store opgave er å vente på og «*fremskynde* Guds dags komme,» — «nye himler og en ny jord, hvor rettferdighet bor.»

III

FRANK BUCHMAN

Frank Buchmans historie er så vel kjent at jeg ikke skal gjenta den. Vendepunktet i hans liv var som man vet en opplevelse av korset som helt og holdent ydmyket ham, men som også reiste ham op igjen, gav ham nytt håp og arbeidsmot og viste ham ny vei.

At han overhodet kom frem til denne avgjørende opplevelse berodde på en ting man skal legge merke til: han brøt op. Han innså at hans arbeide ikke var effektivt og at friksjoner med andre mennesker forbitret og forurenset hans sinn. Hvor mange kristne arbeidere har ikke innsett det? Er noe mere almindelig f. eks. blandt prester enn nettopp denne triste erfaring? Men man fortsetter allikevel og trøster sig så godt man kan. Man ser kanskje ikke store resultater og slett ikke de egentlige resultater: at mennesker gjen-nemgår den radikale kristne forvandling. Men man har så mange andre ting man til nød kan glede sig over, — som oftest blev det kristne organisasjonsarbeide det mest almindelige surrogat, foreninger og atter foreninger, socialt arbeide av forskjellig art, mange søkte også sin tilflukt i den meditative religiøse isolasjon.

Når disse enkle ting konstateres, er det ikke for å kritisere, men fordi det er slik. Overalt i verden var det religiøse arbeide kommet inn i en blindgate og undtagelsene bekreftet bare regelen. Kristendommens stilling var defensiv, det var også en hård tid, som vi ikke har noe med å fordømme. Troen hadde vanskelige vilkår. Men i tidens fylde sender kirkens herre sine menn. Frank Buchman var en av dem.

Han kunde sikkert ha fortsatt der hvor han var og fullført en smukk og trygg karriere. Kanskje hadde han idag vært biskop eller leder av en eller annen religiøs organisasjon i Amerika. Men det fikk han altså ikke til. Han brøt op. Han gav sig ut på åpen mark. Han kunde ikke slå sig til ro når han var urolig. Han hadde alt den gang så megen mottagelighet for Åndens ledelse, at når den drev ham til oppbrudd, så brøt han op.

Det er vel verdt å legge merke til det. For det første fordi det vidner om mot. Og mot er dessverre ikke den almindeligste egenskap blandt dem som arbeider for kristendommens sak i denne verden. For det annet fordi det forteller så meget om Buchmans innstilling. Han er aktiv, handlende. Han er ikke meditativ, han er misjonær. Endelig fordi det viser hvor han helt fra begynnelsen av var optatt av det ene centrale: å vinne mennesker for Kristus, å møte mennesker i nærkamp, der hvor de befinner sig.

Han visste at det kunde han ikke uten at Mesteren selv viste ham hvordan det skulde skje. Han måtte ydmyke sig og få den ubetingede lydighet. Han måtte bli slik at han kunde opfatte Guds vilje og få ordre fra ham. Det måtte begynne med Gud og være ledet

av Gud, ikke av ham selv. En stor amerikansk organisasjonsleder henvendte sig en gang til ham med en gigantisk plan. Det skulde skapes en kjempekapital for religiøst arbeide på alle områder. Det var ennå gode tider og kapitalen var stipulert til fire hundre millioner kroner. Så skulde man bygge et mektig hus og samle alt det kristne organisasjonsarbeide under ett tak. Og henvendelsen til Buchman gikk ut på at han så skulde komme «og åndeliggjøre det.» (You come and spiritualize it). Buchman svarte: «Jeg må nok heller begynne med ånden.» (I rather start with the Spirit.) Slik var det alt den gang og det er efter hvert blitt alfa og omega i Buchmans religiøse liv og syn: det er med åndens dragelse det hele begynner, og det kristne liv er et åndsledet liv.

Nu er det jo noe som alle kristne vet, at deres opgave er å gjøre Guds vilje, ikke sin egen. Man vet det fordi Kristus ikke alene har lært det, men også har realisert det. Stadig går det igjen: Jeg taler ikke av mig selv, — jeg er ikke kommet for å gjøre min vilje, men hans som har sendt mig, — skje ikke min, men din vilje. Men det er makeløst hvor forferdet især teologer kan bli når man taler om Guds ledelse. Noen sier likefrem at ledelse er ubibelsk. Jeg synes ikke at bibelen handler om stort annet. Allerede Esaias sier at Gud «vekker mitt øre hver morgen, han vekker det forat jeg skal høre som disipler hører. Herren, Israels Gud, har åpnet mitt øre, og jeg var ikke gjenstridig, jeg vek ikke tilbake.»

Men her peker nok også Esaias på den enkle årsak til at ledelse forekommer så mange gode kristne å være

umulig og ubibelsk: de vil ikke ha den, de er gjenstridige og viker tilbake for den. Ledelse forutsetter en eneste ting: lydighet. Og lydighet er for mange mennesker som bekjenner sig til kristendommen, en foraktelig ting, en nedverdigelse, en fornektelse av det sanne menneskeverd og så videre. Det er rimelig at det føles slik for kjød og blod, men skulde det ikke efter hvert komme til å stille sig litt anderledes for dem som vil følge efter ham som var «lydig til døden»?

Buchman har gjennomgått skolen i lydighet. Den er hans egentlige og avgjørende utrustning som religiøs personlighet og kristen misjonær. Det finnes nu dem som er bekymret over hans bevegelses «suksess». Han har betalt for den med tro og tillit og lydighet i tider da ingenting skjedde, men hvor han allikevel blindt fulgte sin ledelse og ventet. Det var f. eks. den gang da han kom hjem fra Østen og skulde ta op sitt arbeide i de to store engelske universitetsbyene. Han hadde ikke fått ledelse til å holde religiøse møter og preke for studentene. Hans opgave var å vinne dem, en for en, og føre dem inn i et aktivt kristent liv. Det var noe til opgave! Man skal tenke litt på hvad det betydde for en enslig amerikansk prest å komme til de mest eksklusive, intelligenshovmodige lærdomssæter i verden, — ikke med åndfulle forelesninger og teologiske systemer, men med den mest personlig nærgående kristne appell: det er dig det gjelder, og det gjelder ikke engang dine verdensanskuelser og filosofier, men om du vil oppleve kristendommens realitet ved å begynne der hvor Kristus har sagt at vi skal begynne: med å erklære oss villige til å søke og utføre Guds vilje.

Han gikk lenge forgjeves. En av hans medarbeidere fra den første tiden, Sherry Day, har fortalt at han gikk der forgjeves i et halvt år. Han var ledet til å komme dit og til å bli, men det må vel etter hvert ha holdt hårdt å gå den samme vei til collegene uten å opnå noe resultat. Må han ikke ha tenkt mangfoldige ganger at dette er forgjeves, en ørkesløs anvendelse av tid, — det finnes jo så mange andre kristne opgaver i denne verden som ligger lettere til, skal jeg ikke heller ta fatt på dem. Men han var ledet og han var lydig. Han holdt ut. Slik blev han prøvet i tro og lydlighet.

Og da han hadde bestått prøven, kom den dag da hans arbeide begynte å bære frukt. Det var i Cambridge han vant de første studentene for kristendommen og dermed fikk det første lille team i stand. Med dette teamet kom han til Oxford, og der blev da altså den frokosten holdt som Loudon Hamilton forteller om, hvis resultater var at han selv kom med.

Det er lenge siden nu. Men når man tenker på hvad der siden er skjedd, hvordan det av denne lille begynnelse er vokset frem en seierrik kristen verdensbevegelse, den mest omspennende i historien, da forekommer det en å være et rent utrolig kort tidsrum. Og man tvinges til å innrømme at det nok allikevel ikke er det dummeste kristne arbeidere kan gjøre — dette å ta Guds løfter bokstavelig og arbeide under hans ledelse. Det skjer noe når Gud leder.

Frank Buchman hører sikkert ikke til dem som ofte ser sig tilbake. Men når han gjør det, må det være med en underlig følelse av at Gud har ført ham inn i den mest mirakuløse virkelighet. Han sier ofte at kristen-

dommen er det mest eventyrlige av alt, og han har grunn til å si det. Hva har han følt i sommer i Oxford under det internasjonale houseparty der? Ved den store gudstjeneste spaserte fireogtredve forskjellige nasjoner inn i kirken under sine flagg. En av mine venner som var med, forteller at Frank Buchman satt for sig selv borte i en krok av kirken. For en gangs skyld kunde man se at den usentimentale mann var dypt beveget. Har han tenkt på sin første prøvetid i denne universitetsbyen da han var ensom og da alt så ut til å være stengt? Hva det vil si å være takknemlig overfor Gud — det vet han.

Når man vet at en mann leder en religiøs bevegelse som har utrettet enestående ting i mangfoldige land, blir man selvsagt spent på å se ham, og man møter ham med store, men temmelig ubestemte forventninger. Nærmest tenker man sig vel at man skal få se en prelattype eller i hvert fall noe svært fromt og asketisk og åndig. Mange er så innstillet på det at de blir skuffet når de møter ham. Han er slett ikke prelat, virker ikke det ringeste høitidelig, fjern, serafisk, man merker snart at han ikke går omkring i den fromme tåke, tvert imot ser han alt, og når han snakker og taler bruker han ikke en eneste av de utallige kristne klisjéene, hverken stemmen eller minen blir oppløftet unaturlig, og hans ord og hans fortellinger (han elsker å illustrere det han vil innprente, med konkrete opplevelser og erfaringer) er alltid jevne, hverdagslige, enkle. Man sitter og ser og hører på ham — og man tenker: er dette alt, er det med så enkle midler han har kunnet skape en kristen verdensbevegelse? Man sier

til sig selv at jeg har da hørt mangfoldige bedre religiøse talere, mere åndfulle, mere stemningsfulle, mere gripende og rystende. Har man som jeg sett kristne vekkelser på vestlandet i gamle dager, vet man hvordan en taler kan piske sig selv og tilhørerne op i den høieste ekstase, — men man vet riktignok også hvor fort og i de fleste tilfelle sporløst den forsvinner. Imidlertid: ut fra alt det man er vant til, blir man nærmest skuffet.

Men man blir ikke ferdig med ham. Nettop ved sin likefremme naturlighet virker han så forvirrende usedvanlig. Og best som man sitter og hører på ham, interessert og fortreffelig underholdt, får man noe som ligner et elektrisk støt, man tenker forvirret og næsten forferdet at den mann vet hvad han står for, det finnes hverken slapphet eller fusk i ham. Også det kan virke ubehagelig, man er vant til en mere mild og elskverdig kristendomsutgave og religionen er da uimotsigelig til for å bringe en trøst og oppløftelse. Mens man tenker dette og andre selvforsvarende ting, har appellen nådd en.

Men man opdager fort andre ting. Man opdager at Frank Buchman er ikke utelukkende, ikke engang først og fremst taler. Og da tenker man også at det burde man ha forstått på forhånd, for hadde han ikke vært noe annet og mere enn religiøs taler, om enn aldri så god, hadde han umulig kunnet utrette og opnå en brøkdel av alt det han har utrettet og opnådd. Av religiøse talere vrimler land og strand, kan man ikke av og til næsten bli uhyggelig til mote når man tenker på hvordan det uavbrutt tales og tales om religion? Skulde resultatene stå i forhold til det, måtte verden være

noe henimot et paradis. Buchman er noe meget mere enn en taler. La oss foreløbig si det slik: han er en hærfører.

Før man undersøker nærmere hvad det betyr, må man på ny befri sig for en av de almindelige forestillingene om hvordan store religiøse personligheter er og skal være. Det forholder sig jo nemlig slik at hvis ikke en religiøs personlighet er en stor taler eller en fremragende kirke- og organisasjonsmann, da må han nødvendigvis være en sprenglærd teolog og helst med et opsiktvekkende originalt syn på et eller annet i kristendommen som så andre lærde kan bekjempe. Derpå opstår det blandt de menige tilhengere og motstandere, diskusjonen går løs i tidsskrifter og aviser, det utstedes bannbuller og kontrabannbuller, man splitter og hersker, lokker og advarer, — og den store del av menneskeheden som ikke begriper et kvidder av det hele, står utenfor og sier: se på de kristne, — hvor de allikevel elsker hverandre!

Men altså: enten må man være taler eller kirke- og organisasjonsmann eller stor teolog. Om Frank Buchman heter det da også ganske riktig at han er jo slett ikke noen teolog, slett ikke lærd, han har ikke skrevet bøker og avhandlinger, i et land som Sverige kunde han av den grunn ikke engang bli domprost. Det finnes dem som presterer virkelig forargelse fordi han ikke er en stor lærd. Så har man da i bevende indignasjon gjort sig ferdig med ham og hans villfarende hjord.

Jeg har den største respekt for lærde menn og store teologer. Jeg tror at den riktige teologi er en hellig

forskning og jeg er inderlig takknemlig hver gang jeg gjennom det jeg leser får større kunnskap om og dypere forståelse av kristendommen. Vekst i kristen erkjennelse er uadskillelig fra vekst i kristent liv. Nu vet jeg slett ikke hvor stor eller liten teolog Frank Buchman er, men jeg vet at han har en våken, omfattende, realistisk kristen erkjennelse og en skapende religiøs fantasi som er ganske enestående.

Imidlertid: ingenting kan vidne så uhyggelig om vår tids ensidige organisasjonsdyrkelse og intellektualisering som nettopp denne stereotypet fantasiløse kullsviertro dels på organisasjonen og dels på lærdommen. Det vilde være meningsløst å benekte at de store kristne organisasjoner har gjort megen nytte. Men man må være blind for ikke å se organisasjonenes store fare i det religiøse liv. Maktsyken og konkurransen er harde påkjenninger for det kristne sinnelag. Og hvem kan nekte at meget av den teologiske spekulasjon og debatt forgjeves søker å dekke over det fortvilede faktum at de religiøse realiteter er urelle for dem som spekulerer og debatterer?

Når det kommer til stykket: hvilke egenskaper er, de riktige, de nødvendige, de uundværlige for en mann som skal kunne bli brukt til et stort arbeide for kristen vekkelser og regenerasjon? At han kan stifte og lede en forening? At han kan skrive en sindrig teologisk avhandling? Akk nei, — vi vet umiddelbart at det er ganske andre ting det gjelder. Det gjelder først og fremst at mannen har fått tro. Det gjelder at han i sitt eget liv har erfart Kristi kraft. Og det gjelder at han ikke blir stående på det første troens stadium

som selvtilfreds og selvtilstrekkelig mottager av Guds nåde, men at han har oplevd den avgjørende, revolusjonerende omvendelse som består i at man ser gudserikets oppgaver og stiller sig til tjeneste for dets sak betingelsesløst, i absolutt lydighet.

Frank Buchmans sanne storhet som religiøs personlighet består i at han har oplevd denne radikale omvendelse som har gjort alt annet enn Kristi sak likegyldig for ham og som har gitt ham visjonen av det aktive kristne fellesskap. Han har ikke alene oplevd Kristi seier og kraft i sitt eget liv, men han har sett at kristendommen er svaret på alle vår tids problemer og menneskehetens eneste redning. Men da må det riktignok være en kristendom som er hundre prosent forpliktet av Kristi sinn og ord og gjerning, som tar Mesteren bokstavelig, som er realistisk tvers igjennem, som tror at troen kan flytte fjell, som er forvisset om at apostelen Peter har rett når han sier at de kristne kan og skal *fremskynde* «Guds dags komme». Det må være en kristendom som har befridd sig for den ufruktbare individualismes kvelertak, — denne individualisme som har gjort verden iskald fordi den på alle områder har isolert menneskene og bare latt dem beholde det angstbestemte, klassemessige fellesskap, og som derfor er den innerste årsak til tidens sociale kramper, — denne individualisme som i det religiøse liv har skapt både så megen hovmodig selvgodhet og så megen uduelig, ømskinnet selvmedlidenhet. Det må på den annen side være en kristendom som skaper et levende fellesskap i kristen frihet og kjærlighet, nettop basert på den individuelle omvendelse og livsforvandling.

Med andre ord en kristendom som redder det levende og umistelige i vår kultur, den sunde og sanne individualisme som er diktert av guddommelige livslover, og som samtidig realiserer Kristi krav på enhet og fellesskap blandt de troende. Den sanne kristendom inneholder både den eneste fruktbare individualisme og det eneste levende fellesskap.

Men en ting er å innse disse ting, som for alle kristne burde være klare ut fra Kristi egne ord. Man behøver ikke engang å være stor teolog for å innse dem. En annen ting er det å gi sig ut i en næsten avkristnet verden for å skape dette aktive, erobrende kristne fellesskap i tro og lydighet mot Kristi ord og Guds ledelse.

Det er det Frank Buchman har gjort. Og det er derved han er blitt noe mere enn religiøs taler og stedfestet organisasjonsleder — nemlig fører for en hær i felten, på erobringstog.

La oss se litt på hærføreren Frank Buchman. Jeg tror jeg har rett til å skrive om hans egenskaper, for jeg var på ingen måte forut inntatt for ham. Men jeg skal straks innrømme at jeg beundrer ham.

Jeg beundrer hans fabelaktige evne til å holde sammen på sine tropper, til å vite hvad hver enkelt duer til. Han har arbeidet i mangfoldige land, han har møtt tusenvis av mennesker som gjennom gruppebevegelsen har fått sitt kristne gjennombrudd, han har medarbeidere over hele verden, — og han kjenner dem alle bedre enn man kjenner gode venner, de er alltid nærværende i hans bevissthet, han har den mest rørende omsorg for dem. Hvordan er det mulig? Det er bare

mulig av den ene grunn at han er det mest uselviske menneske man kan møte. Han har uten tvil bevissthet om sitt kall, han har den mest klippefaste tro på sin sak, han er usentimental i vennskap og streng i sine krav til alle som er kommet så langt at de kan tåle strenge krav, — men han eier ikke personlig ærgjerrighet, ingen forfengelighet, ingen selvoptatthet. Derav kommer det at han er så naturlig, så lett å komme i levende kontakt med, så direkte og spontan. Derav kommer det at han kan få utrettet så eventyrlig meget. Og derav kommer det at alle som arbeider sammen med ham har en så ubetinget tillit og kjærlighet til ham.

Hans arbeidsevne er fenomenal. Jeg har ofte tenkt: hvor får han krefter fra? Jeg har sett ham på store dager lede et team på tre hundre mennesker, forberede og siden delta i op til fem kjempemøter om dagen samtidig som han uavbrutt har samtaler med enkelte mennesker, besørger korrespondanse, ordner alle mulige praktiske ting, i detaljer holder sig underrettet om «slagets» gang. Langt ut på natten kommer han i seng. Og den neste morgen klokken ni er han på ny midt i teamet, strålende av morgenfriskhet og godt humør og kamplyst, rik på opmuntring, elektriserende. Da har han hatt sin ensomme stille stund, bedt sin bønn og fått sin ledelse og lest sin bibel. «All is well».

Hans store optimisme og seiersvisshet kommer sannelig ikke av at han flykter fra virkeligheten. Han er realist. Og det er han fordi kristendommen for ham er reell. Han tror at Kristus mente hvad han sa og at hans løfter står fast. Han tror at en hær av men-

nesker som virkelig har overgitt sitt liv til Gud og lever under hans ledelse, både er uimotståelig og usårlig.

Her er Frank Buchmans storhet som kristen personlighet og arbeider. Og som kristen hærfører har han lært verden en vidunderlig og næsten glemte ting: kristendommens universalitet. Hvor kristne over hele verden anstrenger sig for å glemme den! Sektvesenet, isolasjonstrangen sitter dypt i de fleste kristne — til ubotelig skade for dem selv og verden. Å tape synet for det universelle i Kristi budskap er en synd som blir ganske åpenbar når kristendommen i krigstider blir en aggressiv nasjonalreligion og den universelle Gud fornedres til en våbenvelsignende nasjonalgud. Men dette som alle fordømmer, — er det i virkeligheten noe annet enn den logiske konsekvens av det man stadig lovpriser: Den nasjonale kristendom, «vår-mentalitet-kristendommen», «vi-er-ikke-lik-andre-kristendommen». Jeg vet vel at kristendommen har fått sin særlige art og form i de forskjellige land, er blitt preget av forskjellig folkelynne. Jeg elsker vår norske kirke, våre salmer, våre religiøse folketoner. Jeg hører aldri de fineste av Lindemans koraler uten å bli glad over hvor genuint norske de er. Det beviser for mig at like lite som kristendommen utsletter den enkeltes individuelle særart og evner, like lite kommer den i strid med den nasjonale egenart, — tvert imot forløser den det dypest positive og særpregede både i individer og folkeslag. Men den som har virkelig genuin egenart, er aldri redd for å miste den. Og det er sikkert at de som idag fornekte kristendommens universelle adresse og ikke vil forstå at kristne over hele jorden

har felles sak og bare én felles fiende: hedenskapet, — de har med Kristi ord til Peter «ikke sans for det som hører Guds rike til.»

Buchman lar sig ikke skremme av «vår-mentalitet-kristendommen». Dertil er han for meget kristen. Han og hans internasjonale hær av aktive kristne har sett at kristendommen idag er den eneste universelle makt som kan skape enhet og god vilje i en verden som holder på å gå i stykker i splittelse, nasjonalhat, rasehat. De har realistisk sett at likesom synd er universell, er Guds gjenskapende, helbredende nåde i Kristus universell. Det eneste håb som finnes.

Frank Buchman og hans team møter motstand. Den har forskjellig form, — fra underjordisk sladder til høitidelige bannbuller. Ingen av delene kommer til å stanse gruppebevegelsens kvinner og menn. Det er en uimotståelig hemmelighet ved dem: de har helt og holdent overgitt sine liv til Gud. Det er ingen grunn til å idealisere dem, de er mennesker, de har feil, de kan innrømme sine feil, de kan be om tilgivelse. Men de er den mest frigjorte og lysende skare mennesker som man kan møte. Og det de arbeider for, er det største som mennesker kan arbeide for. Så får folk skumle og fordømme. De har funnet kraft og nytt liv ved Kristi kors og de er på korstog fordi de tror på den levende Frelser og Mester.

Og Frank Buchman selv, — han er et menneske, også han har feil og ingen er mere villig til å innrømme dem enn han, — han eier blandt annet den guddommelige humor som forhindrer den form for høitidelig selvrettferdighet som ophøier feil til dyder. Men jeg

har aldri truffet noe menneske som er så lite egoistisk, som har nådd så meget av det som for alle kristne er det store mål: «Jeg lever ikke lenger jeg, men Kristus lever i mig.»

Det er *derfor* Gud kan bruke ham til en stor gjer-ning.

IV

OM GUDS LEDELSE

Det er mange både blandt troende og ikke-troende som taler bevegede ord om Guds storhet og majestet. Men de vil ikke høre snakk om hans nærhet og om hans krav. De vil ha ham i den høieste himmel. Da føler man sig mest trygg for ham.

Det finnes en religiøsitet som skyver hele troens innhold og liv op i stratosfæren hvor den før eller senere omkommer av mangel på surstoff.

Å flytte Gud tilbake til utilgjengelige høider er en synd mot Guds nåde som nettop består i at han selv steg ned på jorden og tok bolig iblandt oss.

Hadde Gud ikke åpenbaret sig selv slik at våre forestillinger kunde gripe det og vårt vesen bli grepet av det, da var menneskene og menneskeheten hjelpeløst prisgitt fortapelsen: å dyrke sin egen splittelse og forvirring — og omkomme i den.

Hver gang Gud forsvinner, øker forvirringen, for menneskehetens navn er anarki.

Guds sønn og Menneskesønn i én og samme person, — det er Kristi hemmelighet, det veldige og bærende kristne paradoks, som for troen blir enkel sannhet.

Var Kristus ikke Guds sønn, da var vi som Paulus sier: «ennu i våre synder.» Var Kristus ikke Guds åpenbaring, Guds handling, da vilde alt han sa og gjorde ha vært forgjeves som alt menneskelig, selv i den høyeste utfoldelse, er forgjeves fordi det er dødsviet.

Men var han ikke også Menneskesønn, da hadde vi intet oppfattet av den guddommelige åpenbaring. Var han kommet i glans og herlighet, med gåtefulle tegn og gjerninger, — så hadde på ny det hele vært forgjeves. Menneskene vilde ha følt frykt og beven, men Gud vilde ha vært dem like fjern. Det vilde ikke ha vært en Gudsåpenbaring som vi kunde fatte.

Gud måtte møte oss. Han måtte meddele sig til oss i våre forestillinger, i vårt sprog. Han måtte bli menneske.

Guds veier og tanker var og er over våre tanker og veier. Vi kunde og kan ikke nå ham. Gud *steg ned*. Gud la broen over svelget mellom sig og oss. Den heter Kristus. Midleren. Mellemmannen. I kraft og syndfrihet Gud. I kjød og blod menneske. Helt ned i dypet av tvil og fortvilelse steg Gud. «Legg din hånd i naglegapet.»

Og det er Guds evige nåde at i Kristus møter han alltid menneskene *der hvor de er*. Derfor er det sant hvad Geijer sier: at «i dypet bor som uti himmelen Gud.» Ellers var det intet håp.

Som Kristus var gud og menneske i én og samme person, er det i alt kristent liv noe guddommelig og noe menneskelig. Vi går mot Gud. Men vi er i verden. Gud arbeider i oss. Men vi er mennesker. Gud helliggjør. Men i oss «bor intet godt.»

En svensk venn skriver til mig:

«En barnslig tanke flög genom mitt huvud: Tänk så hopplöst svårmodigt för Gud att behöva arbeta med ett sådant material som oss människor. Det är väl nästan som att söka modellera i protoplasma.» Det er nettopp det Gud gjør: han modellerer i protoplasma, — og det lykkes! For det stoff han modellerer i, forvandles mens han arbeider, *fordi* han arbeider. Tenk på Kristus og Simon Peter.

Det er her og nu Gud møter oss og vi møter Gud. Den som sier at Gud er for høi og hellig, for stor og majestetisk til å kunne og ville møte oss og ha med våre småting og vår elendighet å gjøre, fornekter Kristus. For i Kristus har den høie og hellige Gud vist oss den ene ting at han *vil* møte oss og lede oss.

De som gjør Gud så fjern og høi og hellig at han blir utilgjengelig, og som dermed ophever hele hans frelseshandling i Kristus, — de sier ofte at de eier den sanne ydmykhet, mens det er en anmasselse å tro at mennesket i smått og stort står under Guds ledelse. — Mon det ikke forholder sig omvendt? Mon man ikke

ophører Gud og fjerner «mellemmannen» fordi man mener at man selv skal gjøre sig fortjent til Guds velvilje og slett ikke trenger det daglige livssamfund med ham, — som dessuten kan komme til å være nokså plagsomt? Ydmykhet er å innse at mennesket intet kan uten Guds hjelp og at det er fortappt hvis det ikke kan finne den.

Kan vi ikke ha forbindelsen med Gud, få levende kontakt med ham slik at vi vet han hører oss og at vi kan få vite hans vilje — da var Kristus en løgner. Han har sagt at vi skal *gjøre* Guds vilje. Derfor kan vi også få vite hvad den er.

Når så mange kristne står stille og lever et pinsomt ureelt kristenliv, da kommer det av at de ikke vil gå lenger enn erkjennelsen kan gå foran. I det kristne liv går erkjennelsen alltid efter. Men *troen* går foran. Det kristne liv bygger på tro og tillit. Bygget den på erkjennelse, var tro og tillit overflødig. Den som ikke vil gå lenger enn han ser vei, kommer ikke langt. Men den som går i tillit til Guds ledelse, skal alltid finne vei. «Beder og leter — så skal I og finne.» —

Når alt ser ut til å være stengt for oss, er det troen prøves. Når Guds vilje på ny blir klar for oss, prøves lydigheten. Når både vår tro og vår lydighet svikter, prøves Kristi kjærlighet, — og den svikter aldri.

UNDER KORSET'S TEGN

Man lærer alltid noe når man vandrer rundt på gamle kirkegårder. Det er dessuten en rekreasjon for sinnet. Det er som å puste dypt, som å komme ut når man har sittet inne lenge. Ens tanker og problemer, ens bekymringer, til og med ens gleder slipper sitt altfor hårde tak på én fordi man får perspektiv på dem. Det er selveste *nuet* som et øieblikk slipper taket, må finne sig i å miste sin dominerende egenverdi og lydig bøie sig inn som et lite ledd i den lange tid.

Det gir rekreasjon for sinnet, men tunge problemer for tanken, — slik som naturen gjør det. Det gir utvidelse, men det fratar en også dagliglivets sikre holdepunkter.

Det er noe skremmende ved rummets majestet. Den som har gått over endeløse høifjellsvidder i gnistrende stjerneklare netter, vet det. Den som har vært på sjøen, alene med hav og himmellegemer, vet det. Man kan plutselig bli grepet av en slags kosmisk skrekk og avmakt. Man føler det som om man er lykkelig undkommet fra en ufattelig fare når man på ny er omsluttet av det lille, tilforlatelige rum, værelset med peisen, kahytten med sengen.

Det er noe næsten ennu mere skremmende ved tidens majestet. Vel er det befriende å komme ut av det lille nu som ofte ligger blytungt på en. Men verre er det når tidløsheten forflyktiger alt. Det er en forhånelse av oss: vårt arbeide, vårt mas blir så meningsløst. Våre lengste mål og vår høieste utfoldelse forsvinner i tidløsheten som et åndepust i stormen.

Angsten for det grenseløse er angsten for avgrunnen. Menneskenes liv er omgitt av det grenseløse. Derfor føler vi alle redselen for avgrunnen. Vi forsøker å overvinne den på forskjellige måter. Den flate materialisme trøster sig med at det grenseløse er en fiksjon. Vårt liv er solid innrammet, — av den fysiologiske prosess som heter fødselen og den likeså fysiologiske og definitive prosess som heter døden. Utenfor finnes intet. Men for de fleste mennesker er denne rammen for trang. De får ikke plass i den. Den gir ingen plass for deres halvt mystiske følelse av sammenheng mellem slektene. Derfor gir den heller ingen plass for den trang til patos, selvopofrelse og levende perspektiv som mange mennesker føler. Så utvider de rammen. Der er en slags udødelighet. I slekten fortsettes individet. I den har vi vårt lange liv, sammenheng. For enkelte blir denne samhørighetsfølelse med slekten, i blodet, til religion. Det hender særlig i folk som lever i fare. Fedrene har ofret, — de har kanskje til og med ofret sine liv på slagmarken. Men de har gitt livet videre — og en tung arv å løfte. Å løfte denne arven blir det store, altforpliktende krav til individet. Vi hører det hos Bertel Gripenberg:

Intet är jag —

men min rot och min ras och min stam äro allt.

Nettop i denne tid møter vi troen på blodet og rasen som religion i et av Europas største kulturland.

— Alle gamle kirkegårder forteller om hvordan menneskene forsøker å bryte den materialistiske livsrammen og trøste sig med *slektens* lange liv, sammenhengen ut over død og grav. Jeg ser det også her på denne kirkegården. Prektige minnetavler forteller om de dødes ypperlige vandel og ophøjede egenskaper. Sønner og døtre skal bevare minnet og løfte arven. Det heter i et dikt av Olaf Bull:

«Men minnet lever i slektens hjerter.»

Akk, det er et skrupelig liv som minnet lever i slektens hjerter. Vi bevarer vel alle minnet om våre foreldre; for mange er det en glede og en kraft, for mange er det bittert, for de fleste er det bare en kilde til sentimentalitet. Lenger tilbake i slektens kjede går minnet sjelden. Og om minnet kunde gå veien langt tilbake i slektskjeden, er det ikke sagt at veien blev gått så ofte allikevel. Det vilde for de aller fleste mennesker være en ulystelig vandring, for ingen slektsromantikk kan dekke over alle de dystre ting i slektenes liv, eliminere de mislykkede, de havarerte, de som bragte skam. Slektenes liv er som individets: et tre på godt og ondt, og kommer man gjennom overlevering i et realistisk forhold til sin slekt, forsvinner som oftest all stråleglans; rikdommen kan ikke skjule sin kulde, æren sin tomhet, hellet sin tilfeldighet; — lasten dekker sig forgjeves bak smil og hedersbevisninger, og

alle slekters «sorte får» vidner om fall og fortvilelse, mødres gråt, fedres rådvillhet, livets egen skremmende irrasjonalitet.

Og dermed blir også dyrkelsen av blodet, slekten, rasen realitetsløs. Ingen kan fornekte betydningen av god slektsarv, det rasehygienikerne kaller fullverdig arvemasse, men slektenes fortsatte liv er intet enkelt regnestykke, — der tumler man med mange ukjente størrelser, noen slags hensiktsmessighetsprinsipp anerkjennes ikke, — og slekten blir nødt til å innta og bevare i sin sammenheng de svake som de sterke, de havarerte som de vellykkede. Og kanskje går det også slik at livet selv godtar den havarerte som et virkelig levende menneske og utspyr den vellykkede som en maske, kold i hjertet og tom i hjernen. Op av all slektsromantikk og rasereligion stiger et evig problem: hvilken type mennesker er den gode og eftertraktelsesverdige — soldaten eller kunstneren, sliteren eller ødelanden, helten eller helgenen? Tør vi si til livets og menneskenes mangfoldighet: nu avskaffer vi dig? Hvem vil vi gi lov til å avgjøre det? Hvem blandt menneskene vil vi ophøie til Gud og utruste med makt til å gå inn i skaperverkstedet med evgenikkens våben? Ingen. Tanken er absurd.

Minnet lever i slektens hjerter Det er i høiden en hofferdig trøst. Alle de millioner ensomme i verden og alle de tusen ingen minnes uten med et lettelsens sukk fordi de forsvant? Alle de som går barnløse i sine graver og forgjeves lengtet efter kjærlighet, brente inne med sin ømhet? Alle de golde, sturende, ødslige, skremte og forvillede? Intet slektshjerte be-

varer minnet om dem. Tilværelsens «utlendinger», de forsagte og fremmede, — de har som oftest ikke engang en grav til å vidne om at de levet, en grav koster penger, la den jevnnes med jorden. —

Allikevel, her blir mennesker og folkeslag stående. De kan ikke bære materialismens forvissning om den definitive utslettelse. Livet blir for meningsløst, for tilfeldig, fragmentarisk. Mennesket blir for ensomt. Graven blir for sort.

De klamrer sig til den større helhet som alle mennesker tilhører. Slekten, folket, rasen. Det er det eneste vern mot ødsligheten og avgrunnen. Vi er det utvalgte folk, vi har de høieste egenskaper, våre interesser er hellige, våre sagn, vår tro, vår mentalitet er livet velbehagelig, vi er født til å herske og innta plassen i solen. Slik drømmer og tenker alle folk og raser, både i ydmykelse og i triumf. I ydmykelsen higer de mot opreisning og hevn. I triumfen skjelver de allerede for den overvunnes gjengjeldelse. Og den dag kommer da de ser avgrunnen i *sig selv*, en evig kjede av angst og ufred. Menneskene har pisket hverandre op til å tro og stole på et fellesskap som bærer døden i sig, fordi det er skapt og holdt sammen av hovmod, hat og frykt. Den groveste egoisme, som de fleste individer skammer sig over, ophøies til dyd og plikt i fellesskapet: rasen gjør den hellig og nødvendig! Fusk, svik og løgn — blodet gir absolusjon for det! Så kommer den dag da målet er fullt og folkene styrter mot hverandre. Den dagen ligger ikke langt tilbake. Og allikevel skjelver verden nu for en ny. Verden er

besatt av den store angst: angsten for sig selv. Den føler at på sitt hovmod og sitt hat rider den i trav mot avgrunnen. Og intet fellesskap, ingen slektsstolthet og rasereligion med høie skrik og marsjtramp og krampaktigheter kan lenger overdøve den mest skremmende lyd i livet, — vi hører «avgrunnen suse».

Nei, heller ikke slekt og stamme beskytter menneskene mot det grenseløse, mot undergangen, mot avgrunnen.

Her på kirkegården støter jeg plutselig på et vidnesbyrd om den store krig. En mektig sten forteller at åtte tyske marinesoldater, som omkom i Nordsjøslaget, ligger begravet her. Jeg blir stående og stirre: her på denne hårde kyst er altså deres lik skyllet i land. Og fedrelandet har reist dem den obligate sten med ord om heltemot og troskap og ære og fredens hvile. Lignende minnestener har jeg sett i svenske kystbyer, — jeg husker særlig en på kirkegården utenfor Marstrand, helt ute i havet. Overalt er lik skyllet i land, kirkegårdene har tatt imot dem, minnestenene er blitt reist. Det er kanskje ikke den verste skjebne som kunde ramme krigens «helter». Døden bevarer æren, intet blander sig inn i og forstyrrer minnestenens vidnesbyrd. Men i alle Europas storbyer har jeg sett andre helter fra den store krig, hjelpeløse invalider, de stod i portrum og tigget, de lå på fortauene og tegnet, de kjørte i rullestoler med utstrakte hender, — og menneskene pilte forbi dem, så dem ikke, vilde ikke se dem. Arme helter! Deres ære var glemt — og ingen fredens hvile var dem forunt. Æren og heltemotet og troskapen og plikten mot fedrelandet — alt sammen

blir først aktuelt igjen i den næste krig. Den siste har ingen tid til å tenke på lenger. Og dens levende, lemlestede helter generer oss bare. De burde ikke ha lov til å utstille sin uhumskhet offentlig.

Jeg går noen skritt og støter på en annen vakker minneste. «Six english soldiers rest peacefully here». Seks engelske soldater — skyllet inn mot den samme kyst, fra det samme slag. Seks engelske, åtte tyske. De var fiender. De var kommandert i krig mot hverandre. De drog antagelig ut i stor begeistring, — jeg synes jeg kan høre sangen og se øinene. Mødre og kjærester har vinket farvel. —

Nu ligger de her side om side — «peacefully». Ja, her er fredfullt. Det er sommer, det mumler i trærne, det blomstrer på gravene; gamle koner går med blomstersprøiter, vanner og luker.

Og på kirketårnet lyser korset.

Gåtefulle kors! Det lyser fred over alle falne fiender, de hviler under det samme evige tegn, for under korsets tegn blir alle årsaker til alt hat like meningsløse. Dets dom er hård. Hvem roper høit sitt hovmod ut når han har fått øie på korsets tre? Alle falske grenser mot det grenseløse avsløres av korset, — enten de nu heter slekt eller rase eller edelt blod. I korsets lys blir det alt sammen bare blendverk, hovmod, — dåraktige illusjoner; å klamre sig til dem i redselen for avgrunnen er som å klamre sig til et halmstrå. I korsets rike er der ikke jøde eller greker, trell eller fri. Korset er strengt og ubøielig: det kjenner ikke den hovmodige og hevnlystne, det dømmer enhver som opbhøier sig og takker Gud fordi han ikke er som andre

mennesker. Det har ingen hjelp til dem som mener de best kan hjelpe sig selv. Korset er strengt.

Men for den som tyder dets gåter er korset det eneste håp, den eneste barmhjertighet. Alle de ensomme, fortvilede, fortapte, hvem verden utålmodig støtte fra sig og lot falle — korset innbød dem til samfund, til kongelig nadverd. Og når angsten for det grenseløse griper oss, når avgrunnens hånlatte når oss, ser vi plutselig korset, utspent mellom tid og evighet, majestetisk over alle avgrunner. Det står ved det store veiskille. Det er utspent som en bro over dypet. Den som har grepet det i fallet, har oplevd at avgrunnen forsvant: han stod på en klippe.

Usigelige smerters tegn! All verdens hat og dårskap og ondskap reiste forsmedelsens tre, reiser det uavbrutt, gjennomstinger Frelseren, håner frelsen. Og allikevel den eneste seiers tegn! Intet menneske hadde kunnet dikte det. Vårt hovmod dikter alle slags dåraktige stolte ting, men aldri hadde det funnet på å dikte forsmedelsens tre som livets største seier. Ikke engang disiplene forstod noe av det da de efter nadverden kjeklet om hvem av dem var den største. De visste ennå næsten ingenting om ham som åpenbaret Guds lov da han kom for å tjene, ikke for å la sig tjene, og gav sitt liv Bare Gud kunde reise det: den lidende kjærlighets triumf, skapt i vande, ophøiet til evig majestet.

Vindfløien svinger i den brå vind ute fra sjøen. Korset rører sig ikke, rokkes ikke.

INNHold

I

Det nye liv	7
Fellesskap og enhet	25
Tolderens bønn	38
Nådetid	54

II

Simon Peter	73
-----------------------	----

III

Frank Buchman	109
-------------------------	-----

IV

Om Guds ledelse	127
Under korsets tegn	131

